

Міністерство культури та інформаційної політики України
Львівська національна музична академія імені М.В.Лисенка
Факультет музикознавства, композиції, вокалу та диригування
Кафедра хорового та оперно-симфонічного диригування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**«Хоровий колектив як засіб збереження національної традиції (на
прикладі Клесівського народного аматорського колективу)»**

Виконала Глабець Вікторія
Студентка 2 курсу заочної форми навчання
Спеціальності 025 – Музичне мистецтво
профілізації «Хорове диригування»

Науковий керівник:
Доктор мистецтвознавства, доцент кафедри
хорового і оперно-симфонічного диригування
Мазепа Тереса Лешеківна

Рецензент:
Кандидатка мистецтвознавства, професорка,
завідувачка кафедри теорії музики
Львівської національної музичної академії імені
М. В. Лисенка
Письменна Оксана

Львів - 2025

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ХОРОВИЙ КОЛЕКТИВ ЯК ФОРМА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

- 1.1. Осередки формування хорового мистецтва на Лівобережній Україні
- 1.2. Роль галицьких хорових колективів в процесі національно-культурного відродження

РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ АМАТОРСЬКИХ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ РІВНЕНЩИНИ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПЕРЕДАЧІ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ

- 2.1. З історії хорового руху на Рівненщині
- 2.2. Сучасні аматорські хори Рівненщини

РОЗДІЛ 3. РОЛЬ КЛЕСІВСЬКОГО НАРОДНОГО АМАТОРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ

- 3.1. З історії створення та діяльності Клесівського народного аматорського хору
- 3.2. Репертуар як відображення національних традицій (на прикладі Клесівського народного аматорського хору)
- 3.3. Методика роботи з аматорським хором (на прикладі Клесівського народного аматорського хору)
- 3.4. Досягнення Народного аматорського хору Клесівської селищної ОТГ Сарненського району

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Хорове мистецтво є одним із найдавніших проявів національної духовності, що впродовж століть відіграє важливу роль у формуванні культурної ідентичності українського народу. Особливе місце у збереженні національної спадщини займають аматорські хорові колективи, діяльність яких сприяє забезпеченню неперервності української культурної пам'яті в умовах соціальних змін.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю осмислення значення аматорського хорового руху як важливого чинника національного самоусвідомлення, особливо в регіональному контексті. Хорові колективи, зокрема на Рівненщині, стають культурними осередками культурної, поєднуючи виконавську, просвітницьку та виховну функції.

Аматорські хорові колективи відіграють вагомую роль у збереженні національної культури, адже через виконання народних пісень вони підтримують і популяризують культурну спадщину. Такі колективи сприяють збереженню традицій, передають пісенний і обрядовий спадок наступним поколінням, тим самим зміцнюючи національну ідентичність.

Мета роботи: дослідити роль аматорських хорових колективів у збереженні національних традицій з акцентом на Клесівський народний аматорський хор як на приклад ефективного збереження культурної спадщини.

Об'єкт дослідження: аматорські хорові колективи Рівненщини як складова хорового мистецтва України.

Предмет дослідження: роль діяльності аматорських хорових колективів, зокрема Народного аматорського хору Клесівської селищної ОТГ, в контексті збереження та популяризації українських національних традицій.

У роботі представлено всебічний аналіз різноманітних аспектів діяльності аматорських хорових колективів, зокрема їхньої ролі в

культурному житті громади, внеску у збереження національних традицій, особливостей вокальної техніки, репертуарної політики та організаційних форм.

Результати дослідження підтверджують, що аматорський хоровий колектив є не лише осередком збереження народної культурної спадщини, а й активним чинником її розвитку в умовах сьогодення.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Обсяг роботи – 75 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ХОРОВИЙ КОЛЕКТИВ ЯК ФОРМА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

1.1. Осередки формування хорового мистецтва на Лівобережній Україні

Хорова музика відіграє ключову роль в українській культурі, адже вона не лише зберігає історичну спадщину, а й активно сприяє формуванню національних традицій, відгукується на соціальні зміни та культурні трансформації. Українське хорове мистецтво має глибоке коріння в епоху Київської Русі. З розвитком християнства на території Київської Русі, а також із впровадженням візантійських музичних традицій, сталося поступове формування специфічної для цього періоду церковної музики, яка лягла в основу подальшого розвитку хорового мистецтва в Україні. У ті часи воно виконувало не тільки сакральну функцію в богослужінні, а й служило важливим інструментом впливу на людей: «Церква, прагнучи зберегти свою владу, ефективно використовувала такі засоби художнього впливу, як ораторське красномовство проповіді, архітектура, живопис, театралізовані дійства і, звісно, музику» [18, с.148].

З приходом християнства на терени Київської Русі активно почала розвиватися церковна освіта, що тісно пов'язувалася з традиціями церковного співу. При храмах і монастирях відкривалися школи, в яких навчали не лише грамоти, а й мистецтву співу. Вони готували співаків, а також доместиків, що виконували важливу роль у релігійному житті. Києво-Печерська лавра стала головним осередком церковно-музичної освіти, а подібні школи діяли також при Десятинній Церкві в Києві та при церкві у Володимирі (Волинь) [18, с.152].

Довгий час хорове мистецтво в Україні залишалося невід'ємною частиною богослужіння, зосереджуючись на церковному обряді. Саме в храмах виникали перші традиції багатоголосого співу, а також розвивалася композиторська діяльність. Однак з часом хорове мистецтво почало

виходити за межі церковних стін. У XVII–XVIII століттях з'являються світські хори при навчальних закладах, братствах і музичних цехах. Музичні цехи в Україні, які виникли в XVII–XVIII століттях, стали важливою складовою частиною культурного життя того часу. Ці цехи мали структурну організацію, що включала майстрів та учнів. Здебільшого вони існували в великих містах, таких як Львів¹, Київ, Чернівці. Музичні цехи об'єднували музикантів, які виконували різноманітну музику на громадських заходах, таких як весілля, святкування, урочистості, а також виконували музику на вулицях та у приватних будинках. Музичні цехи, як правило, займалися світськими видами музики, такими як танці, музика до святкових заходів, а також світська хорова та оркестрова музика. Крім виконання музики, музиканти цехів також займалися навчанням молодих людей музичному мистецтву, а цехи слугували важливим осередком для обміну досвідом і підтримки професійного рівня. Цехи стали важливим етапом у розвитку українського музичного виконавства, особливо в контексті інтеграції європейських впливів у світську музику [22, с.120-121].

Впродовж XVII–XIX століть хорове мистецтво вийшло за межі церковної традиції й почало активно розвиватися в світському просторі – при навчальних закладах, музичних цехах, братствах. Важливу роль у цьому процесі відіграли «Перемишльська школа», університетські хори та численні аматорські колективи.

У XVIII столітті хорове мистецтво в Україні розвивалося здебільшого в церковному контексті, зберігаючи традиції багатоголосого співу, започатковані в попередні століття. Церква залишалася основним осередком хорової діяльності, а монастирі та братства, зокрема Львівське братство,

¹ Львівське братство, яке стало важливою складовою частиною культурної та релігійної історії України, було засновано в середині XVI століття. Воно стало однією з головних осередків розвитку освіти, культури та духовного життя, і мало значний вплив на розвиток музичної традиції в Україні.

активно підтримували музичні школи. У цей період починають з'являтися світські хори при навчальних закладах і братствах. Музика, виконувана хоровими колективами, здебільшого була а капела і використовувалася під час богослужінь, хоча вже наприкінці століття починають формуватися світські хорові традиції.

Початок XIX століття в Україні ознаменувався стрімким розвитком хорового виконавства, яке стало важливою складовою світського культурного життя. У багатьох середніх навчальних закладах Харкова, Києва, Полтави та Чернігова хоровий спів стає обов'язковою дисципліною. Велику роль у цьому процесі відіграють культурно-просвітницькі товариства, які організовують концерти, фестивалі, збирають фольклорний матеріал та популяризують українську музику серед широких верств населення.

Важливим центром розвитку світського хорового мистецтва на початку XIX століття став Харківський університет, заснований у 1805 році. Його хор активно долучався до музичного життя міста, беручи участь в урочистих концертах і святкових подіях. Разом із архієрейським хором він виконував масштабні твори, зокрема ораторії Й. Гайдна, а також хорові твори місцевих композиторів – І. Вітковського, О. Шумана та інших.

Не менш значущу роль у розвитку світського хорового виконавства відігравав хор Київського університету, до складу якого входили здебільшого студенти різного соціального походження. У 60-х роках XIX століття хор здобув визнання завдяки виконанню обробок українських народних пісень, створених М. Лисенком – одним із найвпливовіших композиторів та засновників національної музичної школи [18, с.20-21].

У другій половині XIX століття під керівництвом М. Лисенка почали свою діяльність різноманітні аматорські музичні гуртки та хорові колективи. Серед них – Філармонічне товариство любителів музики і співу, Гурток любителів музики і співу, Літературно-артистичне товариство, Гурток любителів музики, Музично-хорове товариство «Боян», а також вищезгаданий студентський хор Київського університету [22, с.122]. Ці

об'єднання відігравали важливу роль у поширенні музичної культури та формуванні національного хорового мистецтва.

Друга половина XIX століття – це період становлення національного народного стилю, за основу якого були взяті характеристики пісенного виконавства, що виникли у центральному регіоні України [43, с.51]. Кінець XIX століття характеризується збільшенням кількості аматорських хорових колективів як в селах, так і у містах по всій території України. С. Садовенко [43] зазначає, що в ті часи ще не існувало поняття диригентської школи, що впливало на манеру звучання як аматорських, так і професійних хорів. Проте, швидкі зміни, які відбувалися в країні, спричинили виникнення нових елементів у музиці. В першу чергу, це відбилося на набутті більш професійних вокально-хорових співочих навичок, що зробило можливим розширення репертуару, який почав наповнюватися авторськими творами сучасних українських композиторів. Крім того, збільшується кількість концертних виступів, в тому числі виїзних, та встановлюються контакти з центральними музичними осередками.

Завдяки композиторській творчості М. Лисенка було закладено основи української музичної культури, зокрема в галузі хорового мистецтва, що спиралося на народні традиції. Лисенко збирав, обробляв і популяризував українські народні пісні, надаючи їм мистецького забарвлення, яке відповідало вимогам професійного виконавства. Саме Лисенко був засновником одного з перших в країні професійного хорового колективу. Склад хору не був сталим, проте композитор набирал співаків (40-60) спеціально для концертних гастролей. Саме співаки хору Лисенка, що за декілька десятків років пройшли професійну хорову підготовку, стали головними пропагандистами української народної пісні [19, с.314].

Хор Лисенка вів активну концертну діяльність, лише в Києві за період 1890-1907 років прозвучало близько 110 концертів і музичних вечорів, де періодично диригував і сам композитор. Крім того, хор на чолі з Лисенком

мав виїзні гастролі по різних містах України: Полтава, Кременчук, Ромни, Миргород, Черкаси, Гадяч, Корсунь, Лубни, Бердичів та інші [19, с.314].

Не менш цікавим є репертуарна політика хору. Для Лисенка – композитора - це була хорова майстерня, де він міг повною мірою відобразити свої ідеї та пошук власного стилю. Співав хор і твори західноєвропейських композиторів, але візитівкою хорового колективу було виконання різножанрових українських народних пісень в обробці різних композиторів.

До народної пісні зверталися і менш відомі хорові аматорські колективи, які створювалися в маленьких селах. Своєю творчістю вони не тільки зберігали народні традиції, але й пропагували любов до країни, до пісні, звернення до своїх витоків. До таких колективів відносяться хор під управлінням Г. Давидовського (с. Мельня Чернігівської губернії), під керівництвом Д. Ревуцького (с. Іржавець Полтавської губернії) і хоровий колектив, який став відомим завдяки активній гастрольній діяльності – Охматівський народний хор (засновник і диригент П. Демуцький) [19, с.314].

Хорові колективи в різних регіонах України створювалися завдяки талановитим диригентам, які мали талант не тільки працювати з хором, але й залучати до колективу представників різних груп населення. У зв'язку з цим варто згадати такі відомі імена як Микола Леонтович, Григорій Верьовка, Олександр Кошиць, Василь Верховинець, Кирило Стеценко, Яків Яциневич та інші.

В радянський період на хоровий рух в Україні набув нових рис. Засновувались нові хорові колективи, розширювався репертуарний зміст, не завжди у позитивному руслі.

Заснування хорової капели «Думка» пов'язане з національно-визвольним рухом 1917-1921 років, коли 5 листопада 1918 року на базі хору «Дніпросоюз» було створено колектив, очолюваний П. М. Бігдаш-Бігдашевим. Через півтора роки, у лютому 1920, колектив було розділено на дві «мандрівні» капели, метою яких було їздити по країні з концертами,

популяризуючи українське хорове мистецтво. Обидві мандрівні капели проіснували недовго, проте саме на їх базі було створено колектив, який назвали «Державна українська мандрівна капела «Думка» [32].

За період перших десяти років існування капела провела більше 400 концертів в Україні, а в 1929 році відбулися перші гастролі до Франції. Але, починаючи з 1930-их, у зв'язку з репресіями і введенням цензури репертуар хору звівся до «пісень революційно-агітаційної та кон'юнктурно-побутової тематики, кантатно-ораторіальні твори» [32].

Після війни репертуар колективу направлений на повернення до академічного співу а *capella*, що вилилося до виконання переважної більшості хорових мініатюр.

1960-і характеризуються розширенням хорового репертуару колективу, до якого почали включати твори сучасних українських композиторів. Як зазначає К. Городиська, «Диригент (П. Муравський) прагнув відновити характер українського академічного співу, проте, наприклад, композиції М. В. Лисенка не пропустила цензура» [13, с.76].

Розквіт капели починається у 1970-их, коли до диригентського пульта встає М. Кречко. Саме він домагається зняття заборони на виконання української духовної музики, розширює репертуар за рахунок новаторських творів молодих сучасних композиторів, в тому числі обробок народних пісень.

Але найбільшого розквіту капела набула при Євгеніві Савчуку, який очолив хор в 1984 році. За його керівництва «Думка» відіграла значну роль у становленні національного хорового мистецтва та здобула статус одного з провідних хорових колективів світу, що підтверджує номінування на премію «Grammy» (США, 2004) за краще хорове виконання [13, с.76].

За час свого існування капела здобула світове визнання, представляючи українське хорове мистецтво на найпрестижніших сценах світу. Репертуар колективу охоплює як народну й духовну музику, так і твори українських та зарубіжних класиків і сучасних композиторів. Капела активно співпрацює з

видатними диригентами, композиторами та симфонічними оркестрами, бере участь у міжнародних фестивалях і конкурсах.

В період Незалежності «Думка» одна з перших повернулася до виконання духовних творів авторства Д. Бортнянського, М. Березовського, А. Веделя, О. Кошиця, М. Леонтовича, К. Стеценка та звернулися до духовної музики сучасників – Л. Дичко, Г. Гаврилець, В. Степурка, М. Шуха та інших. Значне місце у репертуарі «Думки» займають твори Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Дж. Верді, Л. Бетховена, Й. Гайдна, А. Вівальді, Г. Малера [32].

Отже, Національна заслужена академічна капела України «ДУМКА» має значне культурне й національне значення для України, оскільки є одним із найвідоміших професійних хорових колективів країни, який визначає традиції сучасного хорового мистецтва.

Академічний хор імені Платона Майбороди Національної радіокомпанії України був заснований в Харкові в 1932 році. Впродовж свого існування хором керували: Г. Таранов (1932-1934), О. Мінківський (1934-1941), Г. Дмитревський (1941-1943), Ю. Таранченко (1945-1967), Г. Куляба (1967-1974- 2010), Ю. Ткач (з 2010). За роки існування хор провів не одну тисячу концертів, радіоефірів, записав унікальну колекцію, що входить до «Золотого фонду» України.

Репертуар хору дуже різноманітний та різножанровий: обробки народних пісень, духовна музика український та західноєвропейський композиторів, кращі зразки світової класики, твори українських композиторів, включаючи сучасні хорові твори [1, 52].

Завдяки записам, трансляціям та активній концертній діяльності як в Україні, так і за кордоном, хор Українського радіо впливає на формування національної свідомості у слухачів, прищеплюючи їм любов до національної культури. Колектив активно виконує твори сучасних українських композиторів, що сприяє розвитку нової хорової музики та її інтеграції в глобальний мистецький контекст.

Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки був заснований 11 вересня 1943 року в м. Харкові. Першим керівником колективу став Григорій Верьовка, який на той час заслужив славу фольклориста, композитора та диригента. Основна мета новоствореного колективу було «сприяти розвитку та популяризації українського народного і музично-хореографічного мистецтва» [35, с. 547].

Репертуарна політика колективу була однозначною – фольклор у різноманітних жанрово-стильових проявах. В першу чергу, це були обробки народних пісень з різних регіонів України, зроблені, в тому числі, самим Г. Верьовкою. Перші програми хору включали в себе також пісні патріотичного характеру, що було пов'язано з соціально-історичними подіями, в яких функціонував колектив. З роками репертуар доповнювався козацькими та чумацькими піснями, історичними думами, жартівливими хоровими сценками, піснями ліричного та родинно-побутового характеру. На сучасному етапі в концертних програмах звучать твори українських та зарубіжних композиторів як малих, так і великих форм [33].

Починаючи з другої половини XX століття в Україні з'явилося безліч професійних хорових колективів, які відіграли важливу роль у збереженні та розвитку національних хорових традицій. Серед них Київський камерний хор ім. Б. Лятошинського, хорова капела «Орея» (Житомир), Муніципальний камерний хор «Хрещатик» (Київ), Камерний хор «Кредо» (Київ), Камерний хор «Київ», Львівська державна академічна чоловіча хорова капела «Дударик», Галицький академічний камерний хор (Львів), Харківський камерний хор обласної філармонії (Харків), Чернігівський камерний хор ім. Д. Бортнянського (Чернігів), Ужгородський державний камерний хор «Кантус» (Ужгород), Хмельницький академічний муніципальний камерний хор, Державний академічний Волинський народний хор, Заслужений академічний Закарпатський народний хор, Академічний міський камерний хор «Вінниця» та багато інших.

Камерний хор «Київ» був заснований в 1990 році Миколою Гобдичем. Протягом свого існування артистами хору стають випускники музичних академій, професійні співаки. Колектив неодноразово ставав лауреатом міжнародних хорових конкурсів:

- Золотий диплом на I конкурсі хорів ім. Р.Шумана, Цвікау (Німеччина, 1992)
- Перша премія на XII конкурсі Міжнародного фестивалю духовної музики «Гайнівка» (Гайнівка, Польща, 1993)
- Гран-прі на VI Міжнародному хоровому конкурсі, Слайго (Ірландія, 1993)
- Друга премія на 49 Міжнародному хоровому конкурсі, Лланголен (Валія, 1994)
- Гран-прі серед лауреатів попередніх років на XX конкурсі Міжнародного фестивалю духовної музики «Гайнівка» (Гайнівка, Польща, 2002).

Репертуар хору охоплює найкращі зразки української та європейської музики, від давніх церковних монодій до новаторських композицій сучасності. Хором були представлені концертні програми з обробок українських народних пісень (колядки, щедрівки, історичні, стрілецькі, купальські, жартівливі, ліричні), творів українського бароко (М. Дилецький, С. Пекалицький, Г.Левицький, І. Домарацький), класицизму (Д. Бортнянський, М. Березовський, А. Ведель), романтизму (М. Лисенко, М. Вербицький, М. Леонтович, Я. Яциневич, К. Стеценко, О. Нижанківський, О. Кошиць, Є. Козак), сучасної музики (Л. Дичко, В. Сильвестров, Є. Станкович, М. Шух, В. Польова, І. Алексійчук, М. Скорик, В. Степурко, В. Зубицький, В. Рунчак, Г. Гаврилець, Б. Фільц, І. Небесний та інші), зарубіжних композиторів різних епох та жанрів (А. Лотті, К. Монтеверді, А. Вівальді, Д. Россіні; Й. С. Бах, В. А. Моцарт, Р. Шуман, А. Брукнер, Ю. Голле, Ф. Швенк, С. Багватті, В. Берд, Т. Морлі, Дж. Тавенер, М. Равель, Ф. Пуленк, К. Дебюссі, А. Онеггер, К. Пендерецький [24, 25]).

Камерний хор «Київ» є одним із провідних хорових колективів України, який своєю активною концертно-просвітницькою діяльністю не лише підтримує національні традиції, а й сприяє розвитку українського хорового мистецтва. Як зазначено на офіційному сайті колективу, «не зважаючи на складні часи, які принесла російська агресія, мистецькі колективи, такі як камерний хор «Київ», продовжують виступати, демонструючи силу української культури та її важливу роль у подоланні кризи національної ідентичності. Це також є прикладом національного патріотизму та доказом того, що справжнє мистецтво завжди знаходить способи надихати та підтримувати світ у найважчі часи» [24].

1.2. Роль галицьких хорових колективів в процесі національно-культурного відродження

В Галичині ще в першій половині XIX століття було засновано так звану «Перемишльську школу» (1817 р.), керманичами якої на початках були Михайло Вербицький та Іван Лаврівський, а згодом – їх найближчі колеги та учні, серед яких окремо варто виділити Сидора Воробкевича та Віктора Матюка, які «сукупно усталили нову стилістику музичної тканини та хорового виконавства» [15, с.84].

Провідну роль у розвитку хорового співу відігравали музичні та культурно-просвітницькі товариства, такі як «Боян», «Просвіта», «Сурма», «Союз українок», «Січ» та інші.

Перший «Боян» був створений у Львові в 1890 році, згодом, товариство розширило свою географію на інші західноукраїнські міста: Перемишль, Бережани, Стрий, Коломия, Чернівці, Тернопіль тощо. Очільниками відділень товариства в різний час були А. Вахнянин, Ф. Колесса, С. Людкевич (Львів), М. Копко, Й. Кишакевич (Перемишль), Р. Зарицький, Д. Січинський (Станіслав), В. і О. Нижанківські (Стрий) [22, с. 236-239]. Особливістю товариства «Боян» було те, що практично всі керівники в регіональних відділеннях були композиторами, які й писали для хорів. Дослідники зазначають, що репертуар хорів товариства був досить

різноманітним: окрім творів композиторів-сучасників до інтересів спільноти входили обробки народних пісень як України, так і інших країн (болгарські, сербські, чеські тощо), твори західноєвропейських, польських, чеських композиторів [19, с.331].

Діяльність товариства «Боян» було визначальним для збереження та розвитку української культури, адже саме воно сприяло розвитку хорового мистецтва в селах і маленьких містах, в тому числі в контексті розширення репертуару. «Демонструючи приклад невтомної подвижницької праці, товариство залучало до лав прихильників хорового музичного мистецтва ширші кола громадськості. Хори в селах, поряд з читальними і драматичними гуртками, були тими центрами просвіти і культури, до яких горнулася українська громадськість. Участь у таких колективах була своєрідною формою боротьби за національні права» [42, с.137-138].

«Бояни» займалися не тільки, просвітницькою, концертно-хоровою діяльністю, але й просували творчість українських композиторів через видання нотних збірників, більшість яких були саме хоровими. Завдяки діяльності товариства були проведені численні хорові та вокальні конкурси, що заохочувало керівників і співаків до самовдосконалення та розвитку.

Важливу роль в музично-просвітницькій роботі відіграло культурно-просвітницьке товариство «Просвіта», яке розпочало свою діяльність у Львові, в 1868 році.

«Серед основних завдань, визначених Статутом товариства, багато пов'язаних із хоровим мистецтвом:

1. заснування хорів, оркестрів, аматорських театральних гуртків;
2. виховання диригентів для гуртків;
3. відкриття курсів для режисерів і диригентів;
4. влаштування драматичних вистав і хорових концертів;
5. організація конкурсів драматичних гуртків та хорів;
6. відкриття бібліотек з музичною (найбільше хоровою – Л.Р.) і драматичною літературою» [42, с.128].

Товариство «Просвіта» започаткувало численні курси та семінари для хороших диригентів та співаків для підвищення загального професійного рівня хорів як в містах, так і в селах, і в невеликих містечках. Крім того, звертаючи увагу на проблеми, з якими стикаються сільські аматорські хори, були організовані численні регіональні конкурси, які давали сильну мотивацію для вдосконалення. Сільські хорові диригенти часто не мали сталого складу колективу, а репетиції проводилися нерегулярно. Крім того, були випадки, що диригенти не мали відповідною кваліфікації, що негативно відображалось на зацікавленості репетиціями простих робітників. Л. Романюк, аналізуючи листування про проведення конкурсних змагань аматорських гуртків відділів читалень просвіти зазначає, що «такий конкурс хорів «Просвіти» Станиславівщини відбувся 3 лютого 1935 р. у Станиславові. У ньому взяли участь колективи із багатьох прилеглих сіл, а зокрема з Підпечар, Загвіздя, Павелче, Микитинець, ЛяцькоШляхотського та інших. У репертуарі хорів переважали обробки українських народних пісень та оригінальні твори українських композиторів М. Лисенка, Я. Ярославенка, М. Вербицького, В. Безкоровайного, Д. Котка, Г. Давидовського, оскільки такими були вимоги щодо конкурсної програми» [42, с.129]. Хорові конкурси ставали популярними та ширилися регіонами Західної України.

До 1939 року в Галичині хоровий рух, який почав інтенсивно розвиватись від 70-х років XIX століття був дуже розповсюджений. Крім товариства «Боян», активно на хоровій ниві діяли: хор Українського Співочого Товариства «Сурма», Львівський академічний хор «Бандурист», «Хор Дмитра Котка» (ще відомий як «Гуцульський хор», «Український Наддніпрянський хор», «Український хор Дмитра Котка»), «Студіо-хор» (Український «Студіо-хор»), «Хор легіонерів», «Хор Львівських друкарів» та інші.

Після анексії Галичини СРСР в 1939 році на базі львівського «Бояну» була заснована заслужена академічна капела України «Трембіта». За час існування хору диригентами хору були були Д. Котко, П. Гончаров, О.

Сорока, М. Колесса (1947), Є. Вахняк, П. Муравський (1948), І. Лупол, В. Пекар (з 1965 р.), І. Жук (з 1979 р.), О. Цигилик (1986-1988), М. Кулик (з 1990 р.) [15]. Репертуар колективу включав в себе як питомо народні твори – обробки народних пісень, так і шедеври української та світової класики – Г. Генделя («Месія»), Й. Гайдна («Пори року», Л. Бетховена («Хор-фантазія»), В.А. Моцарта («Реквієм»), Д. Бортнянського (хорові концерти), М. Лисенка («Радуйся, ниво неполитая»), М. Вербицького (літургія), С. Людкевича («Кавказ» і «Заповіт»), Д. Січинського (кантати), Л.Ревуцького («Хустина»). З настанням незалежності репертуар розширюється за рахунок творів М.Гайворонського, Б.Кудрика, В.Барвінського, О. Козаренко («Страсті Господа нашого Ісуса Христа»), В.Камінського («Іду. Накликую. Взиваю», «Україна. Хресна дорога»), О.Козаренка, М. Скорика, М. Волинського («Я Тебе кличу») та інших.

За період Незалежності в Галичині також створено ряд нових хорових колективів. В 1991 році диригент Василь Яциняк створив два колективи – камерний хор «Кредо» і хор «SoLi Deo», які у 2002 році були з'єднані в муніципальний хор і отримав назву Галицький академічний камерний хор. Колектив відзначився на багатьох українських і міжнародних хорових конкурсах: Гран-прі на Міжнародному фестивалі Поліфоніка (Рим, 2000), диплом I ступеня на Міжнародному хоровому фестивалі (Італія, м. Латіна, 2000), диплом III ступеня на фестивалі-конкурсі сакральної музики Najnowka (Польща, 2000), диплом лауреата III та II премії на Всеукраїнському хоровому конкурсі ім. Д. Січинського (Івано-Франківськ, 2000-2005). Репертуар хору дуже різноманітний за стилем і жанром та охоплює період від бароко до XXI століття як українських, так і зарубіжних композиторів. Програми концертів часто тематичні – твори одного композитора, твори українських композиторів без супроводу, твори великої форми, обробки народних пісень, урочисті та святкові програми. Наприклад, разом з симфонічним оркестром музичної агенції Da capo Галицький хор прийняв участь в таких проектах як Giuseppe Verdi-Gala, Dieschonsten

Opernchorе, виконав програми - Симфонія № 9 Л. Бетовена, «Реквієм» В.А. Моцарта, «Реквієм» Дж. Верді, Missa solemnis, C-dur Messe і «Пори року» Й. Гайдна, «Carmina Burana» К. Орфа тощо.

Щодо творчості українських композиторів, то в репертуарі хору презентовані твори класиків – Д.Бортнянського, М.Березовського, М. Лисенка, М. Вербицького, М. Леонтовича, В. Барвінського, Б. Лятошинського, С. Людкевича, А. Кос-Анатольського та сучасних композиторів – М. Скорика, Л. Дичко, Є. Станковича, О. Тарасенко, М. Філь, Г. Гаврилець, О. Козаренко, В. Зубицького, Б. Сегіна, Р. Демчишина, Р. Стельмашука, Р. Цися та інших. Сучасна європейська музика представлена творами Ф. Пуленка, А. Пярта, О. Яйло, В. Аугустінаса, Е. Вітакера, Х. Бусто, Ю. Понятовського та інших [12].

Галицький академічний камерний хор успішно виступає на багатьох площадках України та Європи, «продовжуючи і розвиваючи глибинні традиції національного хорового співу, викликаючи захоплення як професіоналів, так і шанувальників хорової музики», адже «з погляду політичного, кожний співак як музикальний посланець своєї Батьківщини, свого регіону і міста, є національно свідомим патріотом, носієм культури свого народу» [11, с.142].

Отже, українське хорове мистецтво є унікальним культурним явищем, що не лише зберігає національну традицію, а й знаходиться в постійному розвитку, відображаючи духовні потреби народу та відіграючи важливу роль у формуванні ідентичності українського суспільства.

РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ АМАТОРСЬКИХ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ РІВНЕНЩИНИ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПЕРЕДАЧІ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ

2.1. З історії хорового руху на Рівненщині

У XVIII і XIX століттях територія сучасної Рівненщини входила до складу різних держав, залежно від політичних та історичних обставин, зокрема поділів Речі Посполитої та пізніше внаслідок російської імперії. На початку XVIII століття Рівненщина була частиною Речі Посполитої, що в той час була федерацією Польщі та Литви. Вона належала до Волинського воєводства. Після трьох поділів Речі Посполитої (1772, 1793, 1795), вся територія Рівненщини потрапила під владу Російської імперії, де вона стала частиною Волинської губернії. Вона залишалася частиною Росії до 1917 року, коли розпочалася Перша світова війна та революція, що призвела до створення нових державних утворень. У XX столітті територія Рівненщини пережила кілька важливих етапів зміни державних кордонів і політичних режимів, що значною мірою вплинуло на її розвиток. Після Першої світової війни, внаслідок розпаду Російської імперії та нових геополітичних реалій, територія Рівненщини опинилася в зоні боротьби між різними державами. В 1917 році після Лютневої революції в Росії та подальших змін в імперії, територія Волині (включаючи Рівненщину) стала частиною УНР (Української Народної Республіки). Проте вже в 1919 році територія потрапила під контроль Польщі після Ризького миру 1921 року. Рівне стало важливим адміністративним і культурним центром Волині. У 1939 році, після пакту Молотова-Ріббентропа між нацистською Німеччиною та Радянським Союзом, територія Рівненщини стала частиною **Сталінського СРСР** в результаті **вторгнення Радянського Союзу** в Східну Польщу. У вересні 1939 року **Західна Україна** (включаючи Рівненщину) була анексована СРСР і стала частиною **Української РСР**. Після закінчення Другої світової війни Рівненщина стала частиною **Української РСР** в складі Радянського Союзу.

Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році Рівненщина стала частиною незалежної **України**. Відтоді область стала важливою частиною держави і набула значного розвитку в культурній, економічній та політичній сферах. Таким чином, протягом XX століття територія Рівненщини пережила низку змін в залежності від політичних і територіальних перетворень, від Польщі до частини Радянського Союзу, і в кінцевому результаті стала частиною незалежної України.

Таким чином, у XVIII і XIX століттях територія сучасної Рівненщини була частиною Речі Посполитої, а потім, після поділів, стала частиною Російської імперії.

Хорові традиції Рівненщини відображають важливі соціальні та культурні процеси, що відбувалися на території Волині та прилеглих регіонів.

XVIII–XIX століття це період розвитку церковної та світської хорової музики, що мала значний вплив на культурне життя та духовну практику населення. Церковні хори на Рівненщині здебільшого були частиною монастирських і храмових співочих колективів, котрі виконували літургійний спів під час богослужінь. Відомо, що такі хори функціонували при церквах і монастирях, зокрема, в Рівному, що було важливим центром православної культури. У цей час церковний спів часто виконували переважно чоловіки та юнаки, бо жінки в церковному хоровому служінні майже не брали участі. Існували і хорові колективи при князівських дворах, співаками яких, як правило, були кріпосні. Основною їхньою діяльністю було супроводжування музичних вечорів та балів. Особливо відомими були хори, що діяли при маєтках впливових родин, зокрема князів Любомирських. У своїй розвідці про розваги в житті рівнян А. Климчук цитує Ш. Закревського, який зазначає: «Володіючи величезними статками, князь Станіслав Любомирський, наслідуючи польське магнатство того часу, жив розкішно. Шумні та веселі бали, музика, танці, кубки, що один за одним осушувалися

під грім мортир, щодня сколихували чудовий палац Любомирських» [20, с. 25].

У другій половині XIX століття в Рівненщині активно почали розвиватися світські хорові колективи, зокрема в рамках навчальних закладів і громадських організацій. Водночас, у містах, таких як Рівне, Житомир і Луцьк, виникали аматорські хорові товариства та гуртки, які почали виконувати як церковні, так і світські твори, зокрема українські народні пісні.

За дослідженнями М. Пономаренко, на території Рівненської області на початку XX століття існували гуртки хорового співу, репетиції яких проводилися в квартирах: хор с. Городок (1909), м. Здолбунів (початок 1920-их), с. Дермань (1927), с. Здовбиця (1928), с. Чудниця (1928), с. Глинськ (1929). Головною відмінністю цих колективів було те, що як керівник, так і співаки не мали музичної освіти, а репертуар складався з українських народних пісень, в тому числі в обробці М. Леонтовича, К. Стеценка, О. Нижанківського [40, с. 12].

Створення хору в с. Городок було тісно пов'язане з діяльністю музичного товариства «Боян», зокрема Волинської філії. Задача товариства було в популяризації української музики на теренах Волинської та Рівненської областях, а також плекання національної свідомості через мистецтво хорового співу.

У кінці XIX – на початку XX століття «Боян» відігравав ключову роль у розвитку української музичної культури, організовуючи концерти, музичні вечори та просвітницькі заходи. Волинська філія товариства активно сприяла формуванню нових хорових колективів, одним із яких став хор у Городку. Хор був створений на базі церковного хору, керівником якого був регент Пелех. Його репертуар складався переважно з народних пісень, духовної музики та творів українських композиторів, зокрема Миколи Лисенка, Миколи Леонтовича, Анатолія Вахнянина, Дениса Січинського та Олександра Кошиця.

В 1920-их світський хор с. Городок продовжував свою діяльність, попри заборону польської влади на прояви української культури. Незважаючи на тиск і обмеження, колектив знаходив можливості для збереження та розвитку української пісенної традиції, виконуючи твори в закритих приміщеннях. Це стало проявом не лише мистецької, а й громадянської відваги, що допомогло зберегти культурну самобутність громади.

Відомо, що серед учасників хору були С. Поздняк та Т. Ткач, які пройшли регентські курси у Львові. Повернувшись на рідні терени, вони активно зайнялися створенням хорових гуртків у навколишніх селах, поширюючи здобуті знання та формуючи нові покоління співаків. Їхня діяльність значною мірою сприяла розширенню мережі хорів на території Рівненщини та зміцненню музичної культури регіону [40, с. 18].

Після Другої світової війни керівниками хору М. Хайло (1944-1948), Д. Немченко (1948-1951), М. Крисюк (1951-1961), Н. Калітинський (1961-1963), А. Войтович (1961-1968), М. Бешта (1968).

З роками хор розширював свій репертуар, крім обробок народних пісень, додавалися хорові твори класичного зразку та твори місцевих композиторів. Його діяльність залишила значний слід у музичному житті Рівненщини, ставши прикладом самовідданого служіння українській культурі та мистецтву.

Товариство «Просвіта» було визначальним в поширенні хорового мистецтва на Рівненщині у 20-х роках XX століття. Першочергово, хорові колективи створювалися на базах гімназій та шкіл. Наприклад, засновником хору Городоцької школи став вчитель Іван Пелех. А хором Рівненської гуманістичної гімназії ім. Т. Шевченка керували Созонтій Кальмуцький, який пізніше організував мандрівний чоловічий хор та Юрій Цехмістрок. Юрій Цехмістрок був непересічною особистістю – музично-громадський діяч, диригент, фольклорист, педагог, інспектор народних хорів, документаліст народної творчості міжвоєнних часів. У Б. Столярчука знаходимо таку

цитату: «У газеті «Волинь» від 4 червня 1942 року зазначається «31 травня 1942 року, неділя. Хор окружної «Просвіти» в Рівному під проводом Ю. Цехміструка влаштував концерт, у репертуарі якого були такі пісні, як «Засяяло сонце золоте», «Зелена ліщинонька», «Котилася зірка», «Туман хвилями лягає», «Ой, чи пора», «Птичий хор» [50, с.175].

В 1925 році в м. Здолбунів був організований хор залізничників на станції Здолбунів. Його керівником і хормейстером був Олександр Продан, який згодом отримав консерваторську освіту (1930-1932 рр.). Керівником Гордоцького сільського хору в 1939 році був Степан Позняк, який мав духовну освіту. Микола Жигальський – керівник церковного, а згодом і сільського хору села Тесів (Острозький район). Організатором та диригентом аматорського хору с. Доротичі Сарненського району був Степан Дударик (1947-1963рр.), пізніше (з 1963) за диригентський пульт став заслужений працівник культури України Микола Фенглер.

У 40-50-х роках ХХ століття, не зважаючи на складні політичні та соціальні обставини, хорове мистецтво Рівненщини продовжило свій активний розвиток, зберігаючи і наповнюючи новими сенсами українську музичну спадщину. Перед II світовою війною на Рівненщині почали відкривати районні будинки культури, районні і сільські клуби, при яких створювалися гуртки художньої самодіяльності, в тому числі музичні. У 1940 році, з метою забезпечення ефективної роботи гуртків, були відкриті курси підвищення кваліфікації для клубних працівників. Крім того, щомісяця проводилися семінари для співробітників сільських клубів.

До кінця 1940 року в Корецькому районі Рівненщини було відкрито районний будинок культури і тринадцять сільських клубів, на базі будинку культури працював хор, який складався з 25 чоловік. В Олександрійському районі – відкрито районний будинок культури і тринадцять сільських клубів, на базі яких працювало п'ять хорових колективів [40, с.1-2].

Напад фашистської Німеччини в 1941 році на СРСР вплинув на роботу художньої самодіяльності, призупинивши діяльність багатьох гуртків і

творчих колективів. Багато митців і amatorів були мобілізовані на фронт, а культурні установи змушені були змінити формат роботи або зовсім припинити діяльність. В березні 1944 Рівненська область була повністю звільнена від окупантів і вже в квітні того ж року була прийнята постанова «про відновлення культурного життя області, в тому числі роботи клубів і хат-читалень» [44, с.3]. Наслідком цього стало те, що в 1945 році в Рівному відбулася обласна олімпіада художньої самодіяльності, на якій виступили 96 гуртків мистецької направленості, а в 1947 році на третій обласній олімпіаді – 1017, в тому числі 577 хорових колективів (5858 чоловік).

Варто зазначити, що розвиток самодіяльності в радянські часи був під неусипною політичною увагою. Як зауважує О. Спіркіна, «до 1991 р. художня самодіяльність носила обов'язковий характер і мала політичний підтекст, коли репертуар творчих колективів повинен був корегуватися відповідними органами влади» [48, с.85]. С. Садовенко зазначає, що «у післявоєнні роки хорове мистецтво України розвивалося у загальному річищі ідеологічної доктрини, що формувалась і контролювалась партійними і державними структурами» [43, с.51]. Ці фактори впливали на репертуар аматорських колективів, які, окрім народних пісень, були змушені виконувати масові пісні, «де поряд з традиційними фольклорними мотивами втілюються теми революційної боротьби, творчої праці, народності, інтернаціоналізму» [43, с.51-52].

Отже, в другій половині 40-х років XX століття розпочався активний розвиток хорових аматорських колективів, особливого поширення набули хорові гурти та хор-ланки, які взяли на себе роль розповсюджувачів фольклорної традиції.

Хор-ланки – явище, яке виникло в селах і являє собою невеличкий колектив (5-12 осіб), в якому співали працівники однієї бригади або ланки. Можна сказати, що це щось середнє між вокальним ансамблем і хоровим колективом. М. Пономаренко зауважує, що саме в таких колективах найбільш точно зберігалися народні традиції і звичаї, адже це народна

творчість, яка переходила з покоління в покоління, пісні, які співали у своєму або найближчих селах. Крім того, учасники хор-ланок і самі писали пісні на сучасну тематику [40, с.47].

Хор-ланки створювалися в кожному районі області на підґрунті сільських ансамблів і складалися з невеликої кількості співаків (5-12 осіб). Хор-ланки міцно вкоренилися в практиці сільської самодіяльності, ставши невід'ємною частиною культурного життя громади. Завдяки цьому сільські аматорські колективи мали змогу не тільки зберігати народні традиції, а й популяризувати автентичне мистецтво, об'єднуючи співаків різного віку та соціального статусу.

В 50-их роках ХХ ст. на Рівненщині існувала велика кількість хорових ланок: хор-ланка колгоспу ім. Кірова с. Хорів Острозького району (1950), хор-ланка с. Дроздів Тучинського району, хор-ланка сільського клубу (1951), с. Плоска Ровенського району (1951), хор-ланка с. Золотолин Степанського району (1955), хор-ланка с. Дерть Рокитнівського району (1953), хор-ланка колгоспу ім. Чапаєва с. Богданова Корецького району (1955), хор-ланка с. Вілія Острозького району (1954), хор-ланки с. Федорівка Гощанського району (1955) та інші.

Автор статті про роботу хорових ланок на Рівненщині Г. Горох зазначає, що діяльність перших хор-ланок області тісно пов'язана з районними (обласними) оглядами творчості [14, с.84]. Не зважаючи на те, що керівниками таких ансамблів часто були люди без музичної освіти, хорові ланки часто здобували призові місця на районних та обласних конкурсах і фестивалях, адже любов до народної пісні передавалася через щире і переконливе виконання. М. Пономаренко наводить приклад, що «Хор-ланка с. Кураш (1963) в 1967 році на обласному фестивалі отримала путівку в Київ, і стала лауреатом республіканського конкурсу. Хор-ланки сіл Федорівка (1963) та Лісове (1964) також стали лауреатами республіканського фестивалю. Вони завоювали треті місця і одержали дипломи третього ступеню та великі медалі» [40, с.48].

Як вже зазначалося вище, в репертуарну політику хорових колективів вмішувалося радянське правління, тому в репертуарі хор-ланок були «ідейні» пісні на кшталт «Смерть війні» Г. Жуковського, «Колгоспна полька» Г. Верьовки. Але в основі репертуару були українські народні пісні, які зображали народні звичаї, обряди, сільський побут. Наприклад «Ой у полі», «Під калиною», «Не журися, моя мамойко», «Ой не шуми та сухий дубе», «Над прозорою криницею», «Ой у полі два дубки», «Ой у лузі калина стояла», «Вийду я у поле» та багато інших.

Згідно з архівними даними, хор-ланки приймали активну участь не тільки в районних та обласних конкурсах-оглядах, а виходили на всеукраїнський та республіканський рівень: «У січні 1954 року хор-ланка колгоспу «Зоря комунізму» с. Сенчиці виступила на славетній сцені театру ім. І. Франка в м. Києві. Це був небувалий успіх для поліщуків. Пам'ять про той виступ зберігають фотокартки в домі кожної учасниці того концерту. Співали пісню «Косив мій Ваня сіно». Вона так заповонила слухачів, що одразу потрапила на всесоюзне радіо» [14, с.86].

Протягом двох десятиліть популярність хорових ланок носила масовий характер, проте у 80-і роки починається спад у цій сфері культурного життя Рівненщини.

Розвитку художньої самодіяльності Рівненщини сприяло відкриття нових будинків культури, районних і сільських клубів, відкриття та діяльність закладів, де готували культурно-освітні кадри: м. Дубно – культурно-освітній технікум (1944), м. Рівне – музичне училище (1955), семінари для керівників художньої самодіяльності при обласному будинку народної творчості (Рівне, 1951-1955), музично-педагогічний факультет Рівненського педагогічного інституту (1966); районні, обласні, всеукраїнські та республіканські фестивалі-конкурси художньої самодіяльності. Наприклад, у рамках підготовки та проведення Всесвітнього фестивалю молоді та студентів 1957 року колективи художньої самодіяльності організували 9 753 концерти та вистави [40, с.5].

В 1961 році було створено республіканське музично-хорове товариство, а в Рівненській області відкрито його обласне відділення (м. Рівне), а також районні та сільські осередки в таких містах, як Дубно, Сарни, Остріг, Костопіль та інших. Це сприяло активному розвитку хорового мистецтва, залученню більшої кількості людей до музичної самодіяльності, підвищенню виконавської майстерності аматорських колективів, розширенню репертуару. Завдяки діяльності товариства проводилися фестивалі, конкурси, курси підготовки керівників художньої самодіяльності.

Створення обласного об'єднання самодіяльних композиторів в 1957 році також сприяло розвитку аматорського мистецтва. Місцеві композитори отримали можливість презентувати власні твори спочатку на регіональних, а потім і на республіканських конкурсах. Завдяки діяльності об'єднання було створено чимало пісень, хорових і інструментальних творів, які стали популярними серед самодіяльних колективів. У своїх піснях і хорових творах композитори оспівували красу поліського краю, героїчні та трудові подвиги жителів Рівненщини. Багато творів було написано безпосередньо про місто Рівне: «Ровно-місто весни» (Д. Немчена-Г. Сербін), «Ровно вечірнє» (М. Каганов-М. Кузьменко), «З добрим ранком» (В. Крохмаль), «Три каштани» (Л. Жевченко-С. Сербін) та інші [40, с.8-9].

Отже, за період 1950–1960-х років художня самодіяльність Рівненщини досягла високого художнього рівня, активно розвивалася та здобула широку популярність. Значний внесок у цей процес зробили численні хор-ланки, вокальні ансамблі, самодіяльні хорові колективи та аматорські композитори, які сприяли збагаченню культурного життя регіону. Регулярне проведення концертів, фестивалів, конкурсів та семінарів сприяло підвищенню як музично-хорової, так і виконавської майстерності. Таким чином, художня самодіяльність цього періоду не лише стала важливою частиною культурного розвитку області, а й сприяла збереженню та популяризації українських національних традицій.

Повернемося до аматорських хорових колективів Рівненської області. Хор Дубенського районного будинку культури був заснований в 1940 році. Колектив складався з робітників різних заводів, медичних, педагогічних працівників та творчої інтелігенції міста. В 1961 році хор взяв участь в постановці «Вечорниці» П. Ніщинського, яка вдало пройшла на сценах Дубна та Рівного.

Зіркова історія колективу розпочалася з приходом нового диригента – Ганни Катанаш (1964). Диригентка проявила себе добрим організатором: якісно оновила склад хору, репертуар та підхід до репетицій. Як згадувала сама Ганна: «...І от перша репетиція. Що таке перша репетиція? Це презентація особистості, і якщо ти на першій репетиції проявиш себе добрим організатором і спеціалістом, то і надалі будеш працювати. Для початку взяли простий твір, щоб перевірити вокальні дані, частина бажаючих відсіялась, а частина залишилась. На початок створення хор складався з 60-ти чоловік» [8, с.126].

Г. Катанаш займалася не лише вивченням хорових творів, але й опануванням нотної грамоти, що сприяло глибшому розумінню музичної структури та виконання. Крім того, вона займалася підготовкою святкових програм та виступів на різноманітних конкурсах та фестивалях самодіяльності. Її праця не була марною, вже в 1966 році хор зайняв перше місце та отримав грошову премію на обласному огляді художньої самодіяльності, а в 1967 році – перше місце і путівку на республіканський фестиваль, де був відмічений золотою медаллю і дипломом першого ступеню [8, с.127].

В 1970 році на творчому звіті самодіяльної хорової капели м. Дубно були присутні відомі українські композитори – І. Шамо, М. Колесса, Є. Козак та А. Кос-Анатольський, чий твори звучали на сцені.

Протягом багатьох років хорова капела давала концерти не лише на Рівненщині, але й в інших областях – Волинській, Тернопільській, Житомирській, Чернівецькій, Львівській, Київській, Черкаській, а також

виїжджала за кордон – Литва, Угорщина, Латвія та інші. Має в здобутку сім золотих медаль, безліч дипломів і грамот, в тому числі конкурсу пісні М. Леонтовича (двічі), Республіканського конкурсу хорових капел (м. Луцьк, 1990).

Репертуар капели за роки існування налічував безліч творів: обробки народних пісень М. Леонтовича («Піють півні», «Щедрик», «Пряля» та інші), М. Лисенка («Ой на горі та жінці жнуть», «Ой послала мене мати» та інші), А. Кос-Анатольського («Чом, чом, земле моя»), Ф. Колесси («В гаю зелененькім»), Г. Верьовки («І шумить, і гуде»), М. Ракова (Ой дуб-дуба)); творів українських композиторів О. Білаша («Мати-Батьківщина»), А. Пашкевича (Степом, степом»), Є. Козака («Вівчарик», «Звела мене не біда»), П. Майбороди («Край над Горинню» та інші [8:127, 40:22].

Народна хорова капела Дубенського районного будинку культури відіграла важливу роль у розвитку хорового мистецтва регіону. Вона стала не лише осередком збереження й популяризації народної та академічної хорової музики, а й важливим чинником розвитку культури Рівненщини.

На базі Рівненського міського будинку культури в 1959 році створює і очолює хоровий колектив (з часом – «Верес») Іван Корсюк, а в 1968 керівником стає Петро Невірковець. Спочатку колектив мав назву – «Поліський самодіяльний народний хор міського будинку культури м. Рівне».

В тому ж 1959 році організовується хор Шпанівського цукрового заводу, керівником якого стає Микола Калітинський. В 1961 році починає свій шлях хор Костопільського районного будинку культури під орудою Михайла Земельського, який пізніше працював і з іншими самодіяльними колективами – агрофірми «Зоря» (Рівненський район), заводу «Газотрон» (Рівне), СПТУ №1 (Рівне).

Багато аматорських колективів організовувалися на базі заводів – Швейна фабрика м. Рівне (1947, керівник – Т. Попова), Мізоцький цукровий завод (1960, керівник – Кіндрат Кальчук), чоловічий хор 18-ї тракторної

бригади Бугринської МТС Гощанського району (початок 1950-их, керівник – Ярослав Калюх), Смизького деревообробного комбінату Дубенського району (1963, керівник – Анатолій Войцеховський), чоловічий хор Рівненського заводу високовольтної апаратури (1965, керівник – М. Земельський), Рівненський завод тракторних агрегатів (1963, керівник – Феодосій Васечко), аматорський хор «Перевесло» Рівненської АЕС (1965, керівник Григорій Бернацький), Коспопільський склозавод (1965, керівник – Аполінарій Войтович), Рівненський льонокомбінат (1963, керівник – Михайло Земельський), аматорська народна хорова капела залізничників м. Рівне (1969, керівник – Анастасія Чайковська), чоловічий хор Здолбунівського авторемзаводу (1975, керівник – Юрій Остапчук), чоловіча аматорська народна хорова капела РЗВА (1972, керівник Степан Вернюк), Автотранспортний технікум, АТП – 17664 та міської лікарні (1979, 1981, 1983, керівник Юрій Стадницький).

Починаючи з 1960-их майже кожен районний будинок культури має свій аматорський хоровий колектив. В 1967 році на базі міського палацу піонерів створений дитячий хор «Ровенські дзвіночки» (пізніше – «Ave Maria»), першим керівником якого був Володимир Островський, хор палацу «Хімік» (1986) – керівник Світлана Якимчук. В районах: Межиричі (1949) – Петро Циркалюк, Корець (1948) – Володимир Головка, Березне (1949) – керівник Володимир Євтух, Здолбунів (1944, 1968) – Борис Пальчевський (Борис Долін, Євген Назарець, Петро Кравчук, Михайло Хоменко), Клевань (1958) – Василь Тарасюк, Городок (1952) – Микита Хайло, Жобрин (1955) – Євген Остапчук, Корнин (1969) – Аркадій Міліневський, Дубровиця (1967) – Микола Кульчицький-Гут [51].

Отже, хорове мистецтво Рівненщини репрезентують професійні та аматорські хори, які мають в репертуарі твори українських і зарубіжних композиторів, обробки народних пісень, твори духовного спрямування, а також відроджують автентичний хоровий спів та зберігають традиції багатоголосного співу. Ці колективи беруть участь у фестивалях, конкурсах і

культурних заходах, представляючи регіон на районному, обласному, всеукраїнському та міжнародному рівнях.

2.2. Сучасні аматорські хори Рівненщини

В роки незалежності кількість аматорських колективів Рівненщини значно зменшилось, що було пов'язано з декількома факторами. По-перше, багато колективів втратило державну фінансову допомогу, що унеможливило діяльність багатьох самодіяльних аматорських колективів. По-друге, за радянські часи функціонувала велика кількість хорів на базі клубів, але, організованих не за покликом серця, а за вказівкою, тому їх існування було недовгим. По-третє, закриття заводів і колгоспів, які протягом декількох десятиліть були потужною площадкою для самодіяльності.

В Рівненській області наразі налічується декілька десятків народних аматорських колективів. Ось деякі з них:

- Народний аматорський хор «Верес» (КЗ «Міський Будинок культури», Рівне), дата створення – 1959;
- Народний аматорський камерний хор «Лукаш» (КЗ «Міський Будинок культури», Рівне), дата створення – 2005;
- Народний аматорський хор ветеранів війни та праці «Патріот» (КЗ «Міський Будинок культури», Рівне), дата створення – 1983;
- Народний аматорський хор «Горинь» (КЗ «Міський палац культури», Рівне), дата створення – 1985;
- Народний аматорський хор «Богущ» (КЗ «Березнівський міський будинок культури» Березнівської міської ради Рівненського району), дата створення – 1949;
- Зразковий аматорський хор комунального закладу «Березнівський міський будинок культури» Березнівської міської ради (дата створення – 1968);
- Народний аматорський хор СГПП «Розвазьке» (с. Розваж Острозької міської ради Рівненського району), дата створення – 2008;

- Народний аматорський хор комунального закладу «Центр культури, дозвілля і туризму» Острозької міської ради Рівненського району, дата створення – 1993;
- Народний аматорський хор «Чорнобрівці» (КЗ «Центр культурних послуг» Гощанської селищної ради), дата створення – 1993;
- Народний аматорський хор Здолбунівського центру культури і дозвілля Здолбунівської міської ради дата створення – 1969;
- Зразковий аматорський хор духовної музики «Надія» (КЗ «Млинівський центр дозвілля» Млинівської селищної ради Дубенського району), дата створення 2011;
- Народна аматорська хорова капела Центру культури і дозвілля комунального закладу «Центр культурних послуг» Костопільської міської ради, дата створення – 1977;
- Народний аматорський хор «Зоря ім. В. Плютинського» Центру культури і дозвілля «Палац Зоря» Зорянської сільської ради, дата створення – 2002;
- Народний аматорський хор духовної музики «Клевань» комунального закладу «Центр культури та дозвілля» Клеванської селищної ради, дата створення – 1995;
- Зразковий аматорський хор «Юність» Здолбунівської музичної школи Здолбунівської міської ради, дата створення – 1977;
- Народний аматорський хор комунального закладу «Мізоцький центр культури, дозвілля і туризму» Мізоцької селищної ради, дата створення – 1995;
- Народний аматорський хор Клесівської селищної ОТГ Сарненського району, дата створення – 1998.

Основним мистецьким осередком регіону стало місто Рівне, де зосереджені провідні культурні заклади (КЗ «Рівненський міський Будинок культури», КЗ «Рівненський Міський Палац Культури», Рівненський міський палац дітей та молоді), на базі яких продовжують працювати творчі

колективи, студії, театри тощо. Тут організовуються фестивалі, конкурси, концерти та культурно-освітні заходи, які сприяють розвитку мистецького потенціалу регіону та залученню нових талантів.

Комунальний заклад «Міський Будинок культури» багато років є творчою лабораторією для багатьох колективів – хорових, інструментальних, вокально-інструментальних. Згідно з інформацією на сторінці закладу на офіційному сайті Управління культури і туризму м. Рівне, в міському будинку культури діють: народний аматорський хор «Верес», народний ансамбль народної музики «Наспів», народне вокально-інструментальне тріо «Срібна терція», народний аматорський хор ветеранів війни та праці «Патріот», народний аматорський камерний хор «Лукаш», зразковий естрадний хор «Фантазія» та інші колективи [56].

Народний аматорський хор «Верес» комунального закладу «Міський Будинок культури» був створений в 1960 році як хоровий гурток, але вже в 1964 році колективу було присвоєне звання народного. Учасники, серед яких були працівники різних професій – від учителів до інженерів – це люди, які не тільки плекали любов до співу, але й вже багато років популяризують традиції українського багатоголосся, в тому числі рівненського Полісся.

В перше десятиліття свого існування хор брав участь у різноманітних заходах – обласних (фестиваль, присвячений 150-річчю з дня народження Т.Г. Шевченка) і республіканських (виступ на республіканському телебаченні).

В 1968 році диригентом колективу стає Петро Невірковець, випускник відділу «Хорове диригування» Рівненського музичного училища. За його ініціативи виникає назва хору – «Верес», а репертуар хору наповнюється обробками народних пісень, які він сам збирав по селах регіону. В 1991 році Петро Невірковець отримує почесне звання «Заслужений працівник культури України» за вагомий внесок у розвиток та популяризацію української народної пісні.

За роки існування «Верес» брав участь в численних конкурсах і фестивалях як в Україні, так і за кордоном (Болгарія, Польща, Вірменія, Словеччина). Хор є лауреатом I Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Український народний спів» (м. Київ, 1999), II ступеню V Всеукраїнського фестивалю-конкурсу козацької пісні «Байда» (Тернопіль, 2006)

Репертуар народного аматорського хору «Верес» охоплює широкий спектр української народної лірики. В основі – народні пісні рівненського Полісся в аранжуванні П. Невірковця, які відзначаються своєю мелодійністю та глибинним змістом. Крім того, репертуар охоплює різні жанри народної пісні – стрілецькі, козацькі, повстанські, духовні пісні, колядки і щедрівки.

Хор «Верес» є активним учасником культурного життя Рівного. Колектив бере участь у міських святкуваннях (Свято Івана Купала, шевченківські дні тощо) і благодійних заходах: всі кошти, які колектив збирає під час різдвяних свят, передаються Свято-Покровського Собору.

Влітку 2024 року помер Петро Невірковець, який очолював колектив 55 років та підняв виконавський рівень хору, довівши те, як любов до музики та відданість традиціям можуть об'єднувати людей і надихати на творчість [31, 56].

Народний аматорський хор ветеранів війни та праці «Патріот» КЗ «Міський Будинок культури» був створений в 1983 році. Першим керівником був Петро Фесай – відомий рівненський музикант, композитор, викладач Рівненського музичного училища, а з 2015 року і донині хор очолює Тетяна Подкопаєва.

Учасниками хору з моменту створення були ветерани II світової війни, наразі в хорі співають ветерани Збройних Сил України та ветерани праці. Хоровий колектив завжди був активним учасником концертів і свят, що проводяться в Рівному – День Збройних Сил України, День визволення міста Рівне від німецько-фашистських загарбників тощо. За роки свого існування «Патріот» виступив з концертами в усіх куточках Рівненщини, а тому числі в військових частинах та госпіталях.

В репертуарі хору українські народні пісні, повстанські, стрілецькі, козацькі пісні, твори сучасних рівненських композиторів, зокрема П. Фесая, А. Новосада [28].

Народний аматорський хор «Горинь» був створений у 1985 році за сприянням заслуженого працівника культури України Михайла Назаренко, який став його керівником і диригентом. Співаки хору – вчителі, працівники культури, лікарі, підприємці, тобто рівняни, які закохані у народне хорове мистецтво. Хор веде активну концертну і конкурсну діяльність: концерти в м. Рівне та області, гастролі в інші міста України та за кордон (Франція, Англія, Іспанія, Алжир, Болгарія, Греція та інші). «Горинь» - неодноразовий лауреат Всеукраїнських та міжнародних фестивалів

Репертуару хору налічує народні, повстанські, козацькі, стрілецькі пісні в різних обробках, твори української класики та місцевих композиторів. За роки існування «Горинь» не втрачає своєї популярності, залишаючись важливим культурним осередком Рівненщини [29].

Але й поза межами обласного центру аматорські колективи не втрачають своєї значущості та популярності. Саме вони стають культурними осередками у громадах, які зберігають та популяризують місцеві пісенні традиції.

Народний аматорський хор комунального закладу «Радивилівський міський будинок культури» Радивилівської міської ради Дубенського району, керівник Жолнович Ярослав Євгенович. Колектив був створений в 1978 році, першим керівником був заслужений працівник культури України Леонід Лісковий, який очолював хор протягом 34 років. За його керівництва хор отримав звання «народний аматорський колектив» (1984р.), виступав в різних містах України, Болгарії, республіканському телебаченні.

З приходом нового керівника Ярослава Жолновича (2012р.) хор продовжує свою активну творчу діяльність: участь в творчих звітах області в рамках II Всеукраїнського огляду народної творчості, Всеукраїнському фестивалі козацької пісні «Встань, козацька славо! Засвіти, знамена!»,

Всеукраїнському фестивалі хорового мистецтва «Пісня над Дніпром» ім. Анатолія Авдієвського та Всеукраїнському фестивалі-конкурсі «За Україну! За її долю!». Хор є лауреатом I Всеукраїнського огляду-конкурсу народної творчості, лауреатом I премії обласного фестивалю – конкурсу хорового мистецтва ім. Є. Кухарця «Пісня – доля моя» (Дубровиця, 2018) [30].

Народний аматорський хор «Богуш» комунального закладу «Березнівський міський будинок культури» Березнівської міської ради Рівненського району існує вже понад 75 років. Дата заснування колективу – 1949 рік, перший керівник – Єлизавета Ручко. Звання «народний аматорський колектив» було присвоєно в 1970 році.

В 1986 році хор очолив заслужений працівник культури України Федір Гошук. Саме за його керівництва (1986-2016) колектив здобув безліч нагород та премій: Гран-прі Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Український хоровий спів» (1993р), фестивалю ім. П.Демуцького (1995, 1998, 2004 рр.), лауреат Всеукраїнського огляду народної творчості «Піснею озвалось Погориння», XVI фестивалю української культури Підляшшя «Підляська осінь» (2007р) та II Регіонального фестивалю пісенної творчості «Барви древнього міста». В 2017 році колектив очолила Юлія Дибач [27].

Народний аматорський хор «Чорнобривці» комунального закладу «Центр культурних послуг» Гощанської селищної ради. Його засновником та першим очільником був Михайло Іванович Назаренко. Рік створення колективу - 1993 році, присвоєння звання – 1995.

З моменту заснування колектив неодноразово був учасником фестивалів і конкурсів всеукраїнського і міжнародного значення: «Сорочинський ярмарок» (м. Сорочинці Полтавської області, 1996), гран-прі Міжнародного фольклорного фестивалю «Коломийка» (м.Коломия, 1996), дипломант II ступеня першого Всеукраїнського фестивалю-конкурсу національно-патріотичної пісні і поезії «Воля – 97» (м. Івано-Франківськ, 1997), Всеукраїнський фестиваль театральних колективів «Від Гіпаніса до

Борисфена» (Очаків, 1998), фестиваль української культури «Підляська осінь», Міжнародний фестиваль «Ільпінар» (м.Едірне, 2001), I Всеукраїнський фестиваль національних культур (м.Ізмаїл, 2004), гран-прі пісенного фестивалю-конкурсу української хорової пісні «Серпневий заспів» ім. Штельмаха (м. Іллічівськ, 2011), диплом I ступеню V Всеукраїнського конкурсу народного хорового мистецтва імені Івана Сльоти «А льон цвіте...» (м. Житомир, 2024).

Нині диригентом хору є заслужений працівник культури України Леонід Сітовський. Репертуар хору виходить за межі традиційно народного, окрім різножанрових народних пісень колектив виконує і вокально-хореографічні композиції, авторські пісні українських композиторів [59].

Отже, можна зробити висновок, що, не зважаючи на виклики сьогодення і складні соціокультурні обставини, аматорський рух Рівненщини продовжує свій шлях пропагування українських народних традицій, зберігаючи їхню автентичність та розвиваючи народне виконавство. На користь цього ствердження свідчить велика кількість діючих колективів, які не тільки виступають в межах громади, але і ведуть активне конкурсно-фестивальне життя; репертуар хорів включає в себе не тільки обробки народних пісень, різних за жанром і характером, а й авторські твори сучасних українських композиторів.

Підсумовуючи, потрібно ствердити, що хорове мистецтво на Рівненщині має історичне підґрунтя та вагоме значення у формуванні національної самосвідомості. Впродовж XVIII–XIX століть хорові колективи функціонували при дворянських маєтках, а вже з початку XX століття почалося активне становлення аматорських хорів у середовищі української інтелігенції, шкільництва, церковних громад та під егідою культурно-просвітницьких товариств.

Заслуговує на увагу діяльність таких музичних товариств, як «Боян» та «Просвіта», які відіграли ключову роль у популяризації української народної

та професійної музики. У 1920–1930-х роках хори стали формою культурного спротиву, зберігаючи українську ідентичність в умовах політичних заборон.

У післявоєнний період хоровий рух на Рівненщині набуває масового характеру. Широке поширення отримали хор-ланки – малі сільські колективи, які зберігали автентичні традиції та передавали народний досвід співу з покоління в покоління. Варто підкреслити, що незважаючи на вплив радянської ідеології на репертуарну політику, саме в цей період сформувалися основи аматорського хорового руху.

В роки незалежності України аматорські хорові колективи продовжують своє функціонування, зберігаючи традиційний репертуар та адаптуючись до нових соціокультурних умов. Незважаючи на зменшення кількості колективів, сучасні хори Рівненщини залишаються важливими осередками народної творчості, активно беруть участь у фестивалях і конкурсах, репрезентуючи українське хорове мистецтво на районному, обласному, всеукраїнському та міжнародному рівнях.

РОЗДІЛ 3. РОЛЬ КЛЕСІВСЬКОГО НАРОДНОГО АМАТОРСЬКОГО КОЛЕКТИВУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ

3.1. З історії створення та діяльність Клесівського народного аматорського хору

Основними осередками сільського культурного дозвілля в повоєнні часи часто ставали будинки культури та клуби. Українські селяни охоче долучалися до художньої самодіяльності. Вони брали участь в аматорських хорах, театральних виставах, танцювальних гуртках та вокально-інструментальних ансамблях. Завдяки цьому зберігалися й передавалися з покоління в покоління народні пісні, звичаї та обряди, не зважаючи на нову ідеологію радянської держави. Самодіяльні колективи часто виступали на сільських святах, ярмарках і фестивалях, додаючи їм особливої атмосфери та колориту. Наприклад, дуже розповсюдженим було свято День врожаю, що завершувало період сільськогосподарських робіт: «Для селян це свято було надзвичайною подією – люди були гарно вбрані, грала музика, лунали співи. Селянство зберегло традиційний одяг під час таких свят. Відзначають, що хлопці були у вишитих сорочках, дівчата у вінках з хмелю і колосся пшениці Селянство зберегло традиційний одяг під час таких свят [21, с. 39]

Згідно розвідки Г. Горох [14], в повоєнні часи існувала хор-ланка ім. Леніна Клесівського району, яка брала участь в заключному концерті обласного огляду художньої самодіяльності Рівненщини 25 грудня 1955 року. Для того, щоб потрапити до останнього етапу конкурсу потрібно було пройти відбір спочатку на кущових сільських оглядах, потім на районному і обласному, що дає можливість зробити висновок, що виступ хор-ланки Клесівського району відзначився професійним та високохудожнім виконанням. Це підтверджується «Наказом № 376 по Рівненському обласному управлінню культури від 29 грудня 1955 р. «Про заохочення учасників обласного огляду художньої самодіяльності 1955 р.» за досягнення високої майстерності у виконанні, показі художньо повноцінного репертуару на обласному огляді сільської самодіяльності посіли: II місце: хор-ланка колгоспу ім. Леніна Клесівського району, керівник Н. Згурська та хор-ланка

с. Золотолін колгоспу «Правда» Степанського району, керівник Г. Авдимірець» [14, с. 86].

В 1998 році з ініціативи викладача Клесівської ДМШ Блощиневича Анатолія Дмитровича був створений хоровий колектив селища Клесів, який за два роки отримав звання «Народний аматорський». За словами засновника колективу в другій половині ХХ століття в Клесові декілька разів були спроби створити хор, але робота цих колективів була непостійна, а керівники часто змінювалися [3]. Після здобуття звання «народний аматорський колектив» раз на три роки хор підтверджував свій статус на обласному фестивалі-конкурсі хорових колективів ім. Євгена Кухарця в м. Дубровиця, демонструючи високий рівень виконавської майстерності.

Загалом, основна мета аматорського колективу – виступ на патріотичних і культурно-просвітницьких заходах селища, району та області, благодійних акціях, участь в фестивалях та конкурсах, що підкреслює важливість самодіяльності в національно-патріотичному вихованні та збереженні українських народних традицій. Клесівський народний аматорський хор успішно виступає на сценах району та області вже 27 років: «Публіка завжди із захватом сприймала композиції патріотичного, козацького та побутового характеру з розмаїтого репертуару хору, виконані з музичним супроводом і *a cappella*. І все це дякуючи високій майстерності та професіоналізму Анатолія Дмитровича, який присвятив життя благородній справі – зберігати та популяризувати українську пісню» [39].

Нами було проаналізовано звіти керівника хору А. Блощиневича про творчу діяльність колективу за 2008, 2014, 2016, 2017, 2018 та 2019 роки.

В звіті 2008 року [2] вказано, що при хоровому колективі створений інструментальний ансамбль у складі баян, скрипка, кобза, бас, ударні інструменти. Сам хор налічував 34 учасника віком від 19 до 63 років. Переважна більшість учасників – вчителі Клесівської ЗОШ І-ІІ ступенів, ліцею та культпрацівників селища.

Технічна база налічувала 30 костюмів (20 жіночих і 10 чоловічих), чоловічий костюм складається зі штанів, сорочки, пояса, камізельки, жіночий – зі спідниці, сорочки, пояса і камізельки.

Усього за 2008 рік було дано 12 концертів, обслуговано близько 3800 глядачів. З них на власній сцені 8 виступів: до міжнародного жіночого дня (7 березня), до дня Працівника культури (23 березня), до Дня пам'яті загиблим у другій світовій війні (8 травня), до Дня Конституції України (26 червня), до свята Івана Купала (6 липня), до дня Незалежності України (24 серпня), до дня вчителя (28 вересня), до Дня української армії (6 грудня). На виїзді було чотири концерти: м. Сарни (15 травня), с. Пугач (12 серпня), с. Вири (20 жовтня), с. Карпилівка (7 грудня).

В 2013 році було закуплено комплект сценічних костюмів у кількості 40, серед них 25 жіночих та 15 чоловічих. Колективу акомпанує інструментальний ансамбль у складі двох баянів, двох скрипок, кобзи, баса та бубна.

В 2014 році колектив провів три концерти, обслуговано при цьому 610 глядачів: на святі колядок (12 січня) – 350, звіті ліцею перед громадою селища (30 травня) – 140, обласному семінарі голів профспілкових організацій (12 червня) – 120 [3].

В 2016 році кількісний склад хору та ансамблю не змінився. Технічна база також не зазнала змін. За рік було проведено 6 концертів, обслуговано 3650 глядачів: свято колядок (10 січня) – 300, театралізоване дійство на Масляну (6 березня) – 300, свято Івана Купала (6 липня) – 400, День Незалежності (24 серпня) – 350, День селища Клесів (2 жовтня) – 300, річниця створення Клесівської об'єднаної територіальної громади (4 листопада) – 200 [4].

В 2017 році колектив налічував 33 артисти віком від 25 до 65 років: 28 хористів та п'ятеро учасників ансамблю. Переважна кількість учасників – викладачі ЗОШ I-II ступенів, ліцею, інші – працівники культури та аматори селища Клесів. Технічна база колективу налічує 39 костюмів (25-жіночі, 14-

чоловічі), збірки для хору, аудіо та відеозаписи, серед них з власним виконанням. Жіночі костюми складаються з сорочки, плахти, пояса та намітки, чоловічі – з сорочки та пояса. Інструментальний склад колективу складається з двох баянів, двох скрипок, баса та бубна.

За 2017 рік було дано 6 концертів, глядачами яких було приблизно 3350 людей: на Різдвяному фестивалі (21 січня) – 400 глядачів, театралізованому дійстві (26 лютого) – 700, День матері (14 травня) – 350, святі Івана Купала (6 липня) – 700, День Незалежності України (24 серпня) – 700, дні селища Клесів (8 жовтня) – 500 [5].

В 2018 році кількість учасників колективу збільшилася до 36 (31 хор, 5 – інструментальний ансамбль). Цей рік був досить плідний на виступи та участь у фестивалях. 5 місцевих концертів: різдвяний фестиваль – 400 глядачів, театралізованому дійстві Масляна – 400, концерт до Дня конституції – 550, День Незалежності України – 650, День селища Клесів – 500. Крім того, в жовтні хор приймав участь в концерті до Дня захисника України, який відбувався в рівненському обласному драматичному театрі.

Участь у фестивалі-конкурсі хорових колективів «Пісня – доля моя» імені Є. Кухарця (с. Велюнь Дубровицького району) приніс колективу диплом лауреата II ступеня. Як зазначили на офіційному сайті Клесівської громади, «Журі конкурсної програми високо оцінили професійне виконання хорових творів учасниками – аматорами колективу та музичний супровід оркестрової групи. Виступ клесівчан отримав щирі відгуки про вдало підібраний репертуар, сценічну культуру, аранжування творів від усіх присутніх гостей на святі пісні, таланту, шани до традицій українського народу. Із заходу клесівські аматори повернулися з дипломом за II місце та атестаційним свідоцтвом, що підтверджує звання «народного аматорського» [44]. А в вересні колектив отримав запрошення та успішно виступив на «Фестивалі деруна», який щороку проходить в м. Коростень Житомирської області.

7 жовтня 2018 року відбувся концерт, присвячений 20-річчю створення колективу. Хор виконав кращі композиції патріотичного, козацького та побутового характеру зі свого репертуару. Привітати ювіляра приїхали запрошені гості: народний аматорський вокально-інструментальний «Терен» і народне аматорське жіноче тріо «Оріана» (сmt. Гоща), аматорський хореографічний колектив «Імпульс» (М. Радомишль» [6].

В 2019 році колектив налічував 36 учасників віком від 25 до 65 років: 31 хорист та 5 – інструментального ансамблю. Переважна кількість учасників – викладачі ЗОШ I-II ступенів-ліцею, інші – працівники культури та аматори селища Клесів. Інструментальний склад колективу складається з двох баянів, двох скрипок, баса та бубна.

За 2019 рік було проведено 8 концертів, які прослухали приблизно 5000 глядачів. На Різдвяному фестивалі – 400 глядачів, театралізованому дійстві Масляна – 500, фестивалі «Жінка – берегиня роду» – 400, обласному фестивалі патріотичної пісні «Героям слава!» – 1000, День Незалежності України – 900, Дні селища Клесів – 400, концерт до Дня захисників України – 1000, обласному фестивалі сільських колективів аматорської творчості «Таланти твої, Рівненщино!» - 400.

Як вже було згадано вище, хор виступив на двох фестивалях – обласному фестивалі патріотичної пісні «Героям слава!» та обласному фестивалі сільських колективів аматорської творчості «Таланти твої, Рівненщино!» [7].

Отже, можна зробити висновок, що протягом 2008-2019 років склад колективу не зазнавав значних змін (від 28 до 31 хористів та 5 учасників інструментальної групи); технічна база, окрім нотних збірок, аудіо та відеозаписів, поповнилася новими костюмами. Переважна кількість учасників колективу – вчителі місцевої школи, ліцею та працівники культури с. Клесів. Кількість концертів на рік коливається від 6 до 8. В основному, це концерти, пов'язані з державними святами - день Конституції України, день незалежності України, день Захисника України, та місцевими заходами –

різдвяний фестиваль, театралізоване дійство Масляна, свято на Івана Купала, день селища Клесів. Кожні три роки хор захищає звання на фестивалі-конкурсі хорових колективів «Пісня – доля моя» імені Є. Кухарця в м. Дубровиця.

В 2021 році Анатолій Блощиневич передав керівництво хором молодому диригенту – Глабець Вікторії, яка продовжила традиції колективу, водночас вносячи свіжий погляд і нові ідеї в його розвиток. Під її керівництвом колектив продовжує активну концертну діяльність, бере участь у фестивалях та конкурсах, репрезентуючи свій колектив на високому художньому рівні. Особливу увагу колектив приділяє збереженню й популяризації української хорової культури: у репертуарі постійно звучать обробки українських народних пісень та сучасні твори українських авторів, як місцевих, так і з інших області. Завдяки такому поєднанню традицій і новаторства, хор продовжує бути вагомим осередком національної культури.

3.2. Репертуар як відображення національних традицій (на прикладі Народного аматорського хору Клесівської селищної ОТГ Сарненського району)

Виконавське мистецтво, в тому числі народне аматорське, неможливо відокремити від репертуару. Саме репертуар визначає стильову спрямованість колективу, його художній рівень, функціональність, а також здатність впливати на слухачів і викликати емоції.

Загалом, вибір творів для виконання – надзвичайно відповідальне завдання для керівника, адже від цього часто залежить вся творча робота колективу. Добре підібраний репертуар, який відзначається доступністю у виконанні, технічною вивіреністю, ідейно-художнім змістом, що відповідає віковим та вокальним можливостям хору, зацікавлює та надихає як хор, так і слухачів. Тобто, репертуар є фундаментом колективу та водночас відображає його діяльність.

При формуванні репертуару колективу важливо дотримуватися принципів доступності, контрастності та різноманітності. Хорові твори мають відповідати вокально-технічним можливостям співаків, але при цьому не бути занадто примітивними, бо це може знизити цікавість хористів до репетицій. Принцип поступової ускладненості репертуару також відіграє важливу роль в роботі аматорського колективу. З однієї сторони, твори мають бути досяжні для співаків, а з іншого – вирішення більш складних задач дає можливість колективу розвиватися, удосконалюючи свої вокальні навички.

Репертуар аматорського хору повинен бути різноплановим за жанрами, стилями, тематикою, художнім рівнем тощо. В цілому, підбір репертуару для аматорського хору залежить від багатьох чинників: традицій, що склалися на території побутування колективу, виконавських можливостей учасників, художньої цінності та актуальності творів, а також загальної концепції майбутніх концертних програм. В народному аматорському хорі репертуар зазвичай включає обробки народних пісень різної жанрової направленості (козацькі, стрілецькі, обрядові, ліричні, жартівливі тощо), авторські твори, часто місцевих композиторів, духовні та патріотичні пісні.

Народна пісня неодмінно домінує в репертуарі аматорських колективів, що можна пояснити багатьма факторами. В першу чергу, народна пісня є зрозумілою для широкого загалу, адже в її основі – прості, але виразні мелодії, тексти і сюжети, що легко запам'ятовуються та зрозумілі кожному виконавцю і слухачеві. Народна пісня відображає історичний досвід, світогляд і духовні цінності народу, що робить її не лише музичним, а й культурним феноменом: «Народна пісенна культура займає особливе місце в духовній культурі людства, оскільки є своєрідним засобом духовного самовираження та самоідентифікації в певному просторі та часі» [58, с.70-71].

Ще одним важливим фактором є емоційний вплив народної пісні. Вона здатна передавати широкий спектр почуттів – від радості й натхнення до глибокої печалі, що робить її універсальним засобом художнього вираження.

Крім того, народна пісня відіграє важливу роль у збереженні національної культурної спадщини. Звернення до народнопісенного жанру популяризує українську музичну традицію, сприяє відродженню національної самосвідомості. Як зазначає Н. Медведєва, «яскрава мелодійність, ритмічна гнучкість, багатство інтонаційних і динамічних відтінків, вокальна зручність - ці якості роблять народну пісню незамінним матеріалом для школи хорового співу. Пропаганда народних пісень як в природному, так і в опрацьованому виді має надзвичайно важливе значення для творчості аматорських колективів, так як народна пісня найбільш близька і зрозуміла широким масам» [23, с.123]. Можна сказати, що народна пісня є своєрідним містком між минулим і сучасністю, що дозволяє кожному поколінню відчувати всю красу, глибину та емоційну насиченість українського мелосу. Саме тому керівники аматорських колективів часто звертаються до народних пісень у різних її проявах.

Звернемося до жанру народної пісні в репертуарі Клесівського народного аматорського хору. Протягом двадцяти років у репертуар хору входили:

- українські народні пісні без вказівки авторства: «Гарна дівка чорнобровка», «Гей, соколи», «Гиля, гиля сірі гуси», «Їхав козак на війноньку», «Летіла зозуля», «Несе Галя воду», «Ой Василю, Василю», «Ой гиля, гиля, сірі гуси», «Ой заграли музики», «Ой за лісочком», «Ой зоренько вечірняя», «Ой мамцю моя», «Ой на горі калина», «Ой у полі криниченька», «Ой у полі нивка», «Ой послала мене мати до Дунаю хустку прати», «Ой розвивайся та й сухий дубе», «Ой ти, річенько», «Ой як виорем нивочку», «Червоненький бурячок», «Через балку летить галка», «Хтіла мене мати», «Я ж тебе, Галю, не лаю» та інші;

- українські народні пісні в обробці різних композиторів: обробка А. Авдієвського «Павочка ходить», обробка Ф. Васечка «Чорнії брови, карії очі» і «Їхав козак з України», обробка В. Захарченка «Сонце низенько», обробка Є. Козака «Думи мої», обробка С. Крижанівського «Ой у саду, садочку», обробка А. Пашкевича «Ой ти, річенька» і «Я ж тебе, Галю, не лаю», обробка П. Савчука «Їхав козак з гори та й в байрак», обробка І. Слюти «А в Ярини за двором», обробка О. Стадника «Ой дівчино по гриби ходила», «Гей ви, браття, козаченьки», «Козак весілля справляє», «Стукалка-грюкалка» та «Біда мене та заставила», обробка Хоменка «Вийди, Грицю, на вулицю»;
- колядки і щедрівки: «В Вифлеємі тайна», «Летіли сніжинки», «Небо і земля», «По всьому світу», «Різдвяна ніч», «Що то за предиво», обробка С. Людкевича «Бог Предвічний», обробка М. Симонович «Нічка та ясна зорями світила», обробка О. Токар «Будьте здорові», В. Тиможинський «Коляд, коляд, колядниця» та інші.

В 2008 році в репертуар хору входили такі пісні: «Червоненький бурячок», «Ой розвивайся та й сухий дубе», «Ой як виорем нивочку», «Летіла зозуля», «Ой заграли музики», «Гарна дівка чорнобровка», «Ой послала мене мати до Дунаю хустку прати» (без вказівки авторства); В. Фокшук «Молодичка». З восьми пісень: 2 – жартівливого характеру («Червоненький бурячок», «Ой послала мене мати до Дунаю хустку прати»), 1 – обрядова, що відносить до весняного циклу («Ой як виорем нивочку»), 3 – лірично-жартівливі («Ой заграли музики», «Молодичка», «Гарна дівка чорнобровка»), 1 – соціально-побутова («Летіла зозуля»), 1 – козацька («Ой розвивайся та й сухий дубе»).

В 2014 році концертна програма складалася переважно з пісень патріотичного спрямування: «Гей, соколи», «Їхав козак на війноньку», «Ой розвивайся та й сухий дубе», «Гей ви, браття, козаченьки» та інші, що пов'язано з подіями, що відбувалися в Україні.

В 2016 році на концертах були виконані пісні: українська народна пісня в обробці О. Стадника «Ой дівчино по гриби ходила», О. Стадник «Гей ви,

браття, козаченьки», «Шануймося, єднаймося», українські народні пісні без зазначення авторства обробки «Ой у полі нивка», «Ой послала мене мати до Дунаю хустку прати», «Я ж тебе, Галю, не лаю», «Несе Галя воду» та інші. Із зазначених творів: 3 – жартівливого характеру («Ой дівчино по гриби ходила», «Ой послала мене мати до Дунаю хустку прати», «Я ж тебе, Галю, не лаю»), 1 – ліричного («Несе Галя воду»), 1 – соціально-побутова («Ой у полі нивка»), 2 – патріотичного («Гей ви, браття, козаченьки», «Шануймося, єднаймося»).

Репертуар 2017 - 2018 рр., окрім вищезазначених пісень доповнився такими композиціями: О. Стадник «Козак весілля справляє», В. Торчик «Українці, будьмо разом», обробка О. Стадника «Біда мене та заставила» і «Тернова хустка», обробка Хоменка «Вийди, Грицю, на вулицю», обробка Є. Козака «Думи мої», обробка С. Крижанівського «Ой у саду, садочку», обробка А. Пашкевича «Ой ти, річенька». Нові пісні, в основному, патріотичного («Українці, будьмо разом», «Думи мої», «Біда мене та заставила»), жартівливого («Козак весілля справляє», «Вийди, Грицю, на вулицю») та ліричного характеру («Ой ти, річенька», «Ой у саду, садочку»).

В 2019 році репертуар хору розширився за рахунок нових різнохарактерних композицій: «Через балку летить галка», обробка І. Слюти «А в Ярини за двором», обробка А. Авдієвського «Павочка ходить», обробка Ф. Васечка «Їхав козак з України».

Отже, ми можемо відмітити, що за період 2008-2019 рр. репертуар Клесівського народного аматорського хору значно розширився за рахунок обробок народних пісень різних композиторів. Якщо в 2008 році переважна кількість народних пісень були без вказівки авторства обробки, то надалі – диригент бере в роботу обробки Авдієвського, Козака, Стадника, Слюти, Крижанівського та інших. Це говорить про професійний розвиток колективу, набуття вокально-хорових навичок, що дозволяє брати в роботу більш складні твори. Крім того, керівник реагує на соціально-історичні виклики, з

якими зіштовхнулася країна в 2014 році, збільшуючи кількість народних пісень патріотичного характеру – козацькі, стрілецькі пісні.

Велике значення має і звернення керівника аматорського хору до авторських творів композиторів-класиків та сучасності. Авторські твори в репертуарі Клесівського народного аматорського хору представлені такими композиціями: В. Нестеренко «Вареники й Настя», О. Осадчий «Давайте разом заспіваєм, браття», А. Пашкевич «Материнська пісня» і «Повертали хлопці з походу», І. Сльота «Щедрик», «Зацвітай, кохана земле», О. Смик «Жив та був собі козак», О. Стадник «Козак весілля справляє», «Їхали хлопці, три запорожці» та «Шануймося, єднаймося», В. Торчик «Тернова хустка», В. Фокшук «Молодичка», В. Хорт «Мамина коса» та інші.

Твори різноманітні за характером, образністю, тембровим забарвленням та виконавськими особливостями. Більшість авторських творів виконується з акомпанементом, тоді як виконання народних пісень переважно а саррелла. У репертуарі можна знайти як ліричні пісні («Материнська пісня», «Мамина коса»), що передають глибокі почуття та переживання, так і жартівливі («Вареники й Настя», «Козак весілля справляє», «Молодичка»), сповнені народного гумору та життєрадісності. Ну і, звичайно, пісні патріотичного спрямування, наповнені козацької звитяги («Повертали хлопці з походу», «Їхали хлопці, три запорожці») та любов'ю до рідної землі («Давайте разом заспіваєм, браття», «Зацвітай, кохана земле», «Шануймося, єднаймося»).

Звертаємо увагу на те, що майже всі автори, твори яких представлені в репертуарі хору, є диригентами народних хорів, що робить їх творчість надзвичайно самобутньою і зрозумілою для співаків-аматорів. Композитори не лише черпають натхнення з народної пісні, а й переосмислюють її, збагачуючи сучасними засобами виразності. Завдяки цьому репертуар хору набуває виразності, глибини та емоційної насиченості, що дозволяє слухачам відчувати справжню душу народної пісні. Наприклад, Анатолій Пашкевич – відомий український диригент, композитор, художній керівник Черкаського

народного хору (1967-1973), засновник і художній керівник Волинського українського народного хору (1978-1989), художній керівник Чернігівського українського народного хору (1989-2005). Автор численних пісень і хорових творів [36]. Василь Фокшук – організатор і художній керівник Клішківського народного хору, автор збірників «Над Дністром голубим» та «Родоспів» [9]. Василь Нестеренко – керівник народного аматорського хорового колективу «Льоноцвіт» Козелецького районного будинку культури [34]. Іван Сльота - художній керівник і головний диригент Поліського державного ансамблю пісні і танцю «Льонки» [47]. Віктор Торчик – керівник народного самодіяльного хору Сарненського міського будинку культури [53]. Володимир Хорт – художній керівник Київського заслуженого народного хору «Будівельник» та хормейстр хорової студії при Національному хорі імені Г. Верьовки [10]. Олександр Стадник – заслужений діяч мистецтв України (1998), член Національної Ліги українських композиторів, художній керівник та головний диригент Державного академічного Волинського народного хору. В творчому доробку О. Стадника біля 200 композицій, які включають як обробки народних пісень, так і авторські твори. Як керівник народного хору О. Стадник підходить до написання хорових творів з великою майстерністю і знанням стилевих особливостей, що робить його творчість привабливою для виконання аматорськими народними колективами [26].

Таким чином, аналіз репертуарної політики та виконавських досягнень Клесівського народного аматорського хору у 2008–2019 рр. свідчить про його активний розвиток та постійне вдосконалення. Репертуар хору розширюється за рахунок обробок народних пісень та авторських хорових творів, реагуючи на соціальні виклики та попит. Репертуарна гнучкість колективу, його здатність адаптуватися до сучасних умов дозволяє зберігати національну ідентичність та культурну самобутність, залишатися актуальним і затребуваним у сучасному мистецькому просторі.

З приходом нового диригента репертуар хору доповнився новими сучасними творами. В першу чергу, це колядки - обробка М. Симонович «Нічка та ясна зорями світила», обробка О. Токар «Будьте здорові», В. Тиможинський «Коляд, коляд, колядниця», пісня «Козацькому роду нема переводу» з репертуару Jerry Heil, українська народна пісня в обробці В. Захарченка «Сонце низенько», В. Лютий «Гей, вітер плаче», дві нові пісні А. Стадника «Стукалка-грюкалка» та «Непрості настали роки».

Аналіз нових партитур дозволяє зробити висновок, що їх виконання потребує від хористів міцних вокально-хорових навичок, таких як метроритмічна чіткість, розуміння правил інтонування хроматичних і діатонічних секунд, гармонічного слуху, вміння долати діатоніку. В партитурі «Нічка та ясна зорями світила» М. Симонович (додаток 1) є труднощі, пов'язані з метроритмом: в перших двох тактах зустрічається синкопа восьма-чверть-восьма, а в тактах 18-19 та 36-37 синкопа восьма з крапкою-восьма з крапкою-восьма, що є доволі важким для виконання. Крім того, твір наповнений інтонаційними труднощами, особливо в чоловічій партії. Присутні багато альтерованих звуків, які потребують уваги зі сторони хористів: часто зустрічається хроматичний хід «d-cis-c[♯]-cis-d» (такти 4-5, 22-23, 40-41), та «d-c-h[♯]-b-a». Такий же хід («d-cis-c[♯]-cis-d») є в альтовій партії – в унісон з басами.

В партитурі «Коляд, коляд, колядниця» В. Тиможинського (додаток 2) присутні інтонаційні труднощі: в тактах 65-66 спочатку в унісон звучить хід «cis-dis-eis-fis», який переходить в тонічний квартсекстакорд Cis-dur-субдомінанта на доміантовій функції та тонічний септакорд. Небезпечним для інтонування також є останній акорд 78 такту, де на ферматі звучить акорд – поєднання субдомінанти і тоніки тональності Cis-dur. Ці ходи потребують від співаків не тільки гармонічного мислення, але й вміння долати діатоніку.

Партитура «Козацькому роду нема переводу» з репертуару Jerry Heil (додаток 3) вирізняється ритмічною складністю. Вже з перших тактів в

чоловічій партії звучить синкопа три восьмих з крапкою в розмірі 4\4, яка є остинатним підґрунтям для проведення основної мелодії протягом майже всього твору. В 3 такті вступає жіноча група хору – проводить чотиритактову тему, яка містить синкопу в перших двох тактах. В тактах 11-18 змінюється ритмічна будова мелодії – на рух шістнадцятими, що імітує речитатив. З першого погляду, твір не складний з інтонаційного боку. Проте, мінорна тональність, постійний повтор основного мотиву, натуральна сьома ступінь в мінорі, «порожня» квінта в басовій партії потребують від співаків посиленої уваги.

Включення більш складних творів в концертні програми дає змогу стверджувати, що Клесівський народний аматорський хор знаходиться в постійному творчому пошуку та продовжує розвивати свою хорову майстерність.

3.3. Методичні засади роботи з аматорським хором (на прикладі Народного аматорського хору Клесівської селищної ОТГ Сарненського району)

Робота з аматорським хором вимагає особливої методики, яка буде направлена на розвиток голосу, музичного слуху, набуття і зміцнення вокально-хорових та виконавських навичок співаків, забезпечення злагодженого виконання і створення комфортної, психологічно здорової атмосфери в колективі.

Без регулярних репетицій неможлива робота хорового колективу. Саме на репетиціях відбувається робота над технікою виконання, вокально-технічними навичками, ансамблевою злагодженістю, вивчаються хорові партитури, особливості їх виконання тощо.

Диригенту важливо створити таку атмосферу на репетиціях, щоб робота відбувалася продуктивно. Це стосується, в першу чергу, психологічного комфорту всіх учасників колективу. Співаки-аматори відрізняються за віком, вокальними даними, досвідом співу в хорі,

психотипом, комунікативними навичками та життєвою позицією. Хористи, які стоять поруч під час репетицій і виступів, повинні відчувати дружню атмосферу всередині своєї хорової партії. Окрім психологічного комфорту, при розташуванні учасників необхідно враховувати їхні вокальні характеристики. Голоси співаків, що стоять поряд, мають гармонічно поєднуватися за силою звучання та тембром [23].

Репетиції мають бути добре продуманими: розспівки, робота з окремими партіями, зведене виконання партитур, робота над художнім образом та його виконавським проявом. Найкраще проводити репетиції двічі в тиждень, по 2 години з перервою в 15 хвилин.

Загалом, план репетиції включає в себе розспівування хору, робота над партитурою (з попереднім проведенням окремих репетицій з їх вивчення), яка включає в себе набуття і зміцнення основних співацьких навичок, приспівування всього твору.

Розспівування. Розспівка – важлива складова частина роботи з хором, яка направлена на активацію артикуляційного апарату, розвиток дихання, розширення діапазону, чистоту інтонування, розвиток гармонічного слуху, створення «робочого» настрою тощо. Час для розспівки визначається диригентом індивідуально, але загальноприйнятим є 10-15 хвилин.

Репетиції Клесівського народного аматорського хору починаються з розспівок на розвиток дихання: спів закритим ротом одного звуку в унісон, спів «брі-бре-бра-бро-бру» на одному звуці в повільному темпі, триголосні та чотириголосні гармонічні вправи з вибудовуванням акордів та використанням ланцюгового дихання.

Лєвова частка часу при розспівуванні приділяється роботі над чистотою інтонування, тобто мелодичним строем. Інтонування секунд – великих, малих – діатонічних та хроматичних, спів різних інтервалів вгору та донизу, спів гам – мажорних, мінорних трьох видів, ладів народної музики тощо.

Для розвитку дикції часто використовуються скоромовки, які промовляються одночасно всім хором. Наприклад:

1)Скрекоче сорока сороці
А я у строчій сорочці.
Сорока сороці скрекоче,
А в мене пір'ячко строче.

2) Бурі бобри брід перебрели,
Забули бобри забрати торби.

3) Зелен, зелен льон у полі,
Буде Лялі з льону льоля.
Білим, білим білована,
Мов лілея мальована.

4) Вередували вереднички,
Що не зварили вареничків.
Не вередуйте, вередниченьки,
Ось поваряться варениченьки.

5) Приснивсь сьогодні сон синиці:
Приніс сусіда сік з суниці.

Досить часто в якості розспівок використовуються уривки з пісень з основного репертуару. Таким методичним прийомом одночасно вирішуються два завдання: розспівування хору та закріплення пісенного матеріалу.

Репетиції з Клесівським народним аматорським хором проходять двічі в тиждень при звичайному режимі, тричі на тиждень – перед концертами. При розучуванні нових хорових творів проводяться роздільні репетиції для кожної партії для продуктивного розбору всіх особливостей твору: вивчення мелодії партії в ритмічному обрамленні, робота над інтонацією, розбір літературного тексту. Після розучування кожної партії окремо – проводяться спільні репетиції, де починається робота над ансамблевими, інтонаційними, дикційними та іншими труднощами. Крім вище переліченого, проводиться робота з елементарної музичної грамоти, особливо якщо в партитурі, що

вивчається, є незнайомі ритмічні малюнки, групування або музичні терміни. Важливо приділяти увагу розумінню ключових позначень, темпових вказівок та динаміки, щоб полегшити процес вивчення твору.

При розучуванні нової партитури керівник хору використовує такий алгоритм дій:

1) гра партитури на музичному інструменті (або демонстрація твору за допомогою різних музичних платформ, наприклад YouTube);

2) програвання або приспівування окремої хорової партії. Тут важливо відмітити, що диригент має проспівати партію не лише інтонаційно чисто, але й у відповідному темпі та динаміці, з фразуванням;

3) розділення партії на фрагменти, розучування їх з хором, з обов'язковою роботою над помилками. Після вивчення першого фрагменту – береться до роботи наступний, з подальшим їх поєднанням;

4) після засвоєння всього твору починається кропітка робота над вокально-хоровою стороною – чистотою інтонування, динамікою, фразуванням тощо.

На репетиціях, де розучується нова хорова партитура, перша година використовується для роботи над новим репертуаром, друга – для повторення старої програми. Такий методичний прийом дозволяє зміцнити впевненість учасників хору у своїх здібностях, підвищує їхній емоційний настрій і стимулює до подальшої творчої співпраці [23].

Концертні виступи відіграють важливу роль у діяльності аматорського хорового колективу, оскільки вони є підсумком тривалої роботи на репетиціях. Атмосфера, що панує на концертах, реакція глядачів, особлива атмосфера хорового свята сприяють мотивації хористів та стимулюють до подальшої роботи.

Диригенту потрібно пам'ятати, що репетиція перед концертом має настроїти співаків на потрібний лад: добре розспіватися, повторити найбільш «небезпечні» місця, нагадати про важливість дихання, правильної позиції співу в ансамблі. Якщо є можливість провести репетицію на концертному майданчику – обов'язково врахувати особливості акустики залу, перевірити

місце розташування кожного члена колективу. Після концертного виступу диригент має обов'язково подякувати хору за виступ, а на наступній репетиції – провести сумісний аналіз як того, що прозвучало дуже добре, так і помилок.

Якщо систематично працювати над культурою звуку, зміцненням вокально-хорових навичок, ансамблевими навичками, сценічною поведінкою та психологічно здоровою атмосферою, то можна досягти високих результатів у роботі з аматорським хором і створити художній колектив, який стане тим культурним осередком, що сприятиме збереженню національних традицій, поширенню музичної освіти та залученню нових учасників до колективу.

3.4. Досягнення Народного аматорського хору Клесівської селищної ОТГ Сарненського району

Народний аматорський хор Клесівської селищної ОТГ Сарненського району має багато мистецьких здобутків, що підтверджують його вагоме місце в культурному житті регіону. Колектив неодноразово був відзначений численними нагородами та грамотами, ставав лауреатом обласних, всеукраїнських та міжнародних фестивалів і конкурсів, зокрема:

- грамота за виступ на обласному фестивалі – конкурсі хорових колективів «Пісне – доле моя» (2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018);
- грамота за участь в районному фестивалі українського традиційного мистецтва, національно-патріотичної ідеї «Козацькі клейноди» (2010);
- грамота за участь у заключному концерті обласного фестивалю сільських колективів аматорської творчості «Таланти твої, Рівненщино» (2012);
- грамота за участь в святковому концерті, приуроченому Дню Конституції в м. Рівне (2018);
- диплом лауреата II ступеня на фестивалі-конкурсі хорових колективів «Пісня – доля моя» імені Є. Кухарця (2018);

- грамота за участь в обласному фестивалі патріотичної пісні «Героям слава!», присвяченому 77-ій річниці утворення Української Повстанської армії, Дню козацтва та Дню захисника України (2019);
- гран-прі на Всеукраїнському конкурсу мистецтв «Жовто-блакитне серце» (2023);
- диплом лауреата I ступеню II Міжнародного двотурового конкурсу мистецтв «Українська традиція» (2024);
- гран-прі на II Всеукраїнському двотуровому конкурсі мистецтв «Art символ» (2024);
- гран-прі на Міжнародному двотуровому конкурсі мистецтв «Весна талантів» (Київ, 2025).

Хор бере активну участь у популяризації українського національного мистецтва, включаючи до свого репертуару обробки народних пісень, оригінальні твори місцевих композиторів та музику сучасних українських авторів. Колектив виступає на заходах районного, обласного та державного рівня, бере участь у культурно-просвітницькій роботі в громаді, а також співпрацює з молоддю.

Завдяки злагодженій роботі керівників і постійному прагненню до якісного виконання, хор зберігає українські хорові традиції та поступово розвиває свій творчий напрям, представляючи Клесівську громаду на ширшому культурному рівні.

Висновки до третього розділу. Аналіз діяльності Клесівського народного аматорського хору дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо його ролі у збереженні та популяризації національної культурної спадщини.

По-перше, хор виконує надзвичайно важливу культурно-просвітницьку функцію в межах своєї громади, району та області. Упродовж 27 років активної концертної діяльності колектив не лише зберіг своє звання «народного аматорського», а й постійно вдосконалює рівень виконавської майстерності.

По-друге, репертуар хору є багатогранним і динамічним: від традиційних українських народних пісень до сучасних авторських композицій. Особливу увагу приділено пісням патріотичного спрямування, що відповідає на виклики часу та сприяє формуванню національної самосвідомості. Репертуарна політика колективу засвідчує його професійне зростання та здатність працювати зі складним музичним матеріалом.

По-третє, методика роботи з хором базується на поєднанні класичних підходів до вокальної підготовки, розвитку ансамблевих навичок, створення здорової психологічної атмосфери та гнучкого планування репетиційного процесу. Завдяки цьому аматорський колектив демонструє професійний рівень виконання, попри «непрофесійний» статус його учасників.

По-четверте, численні нагороди, перемоги у конкурсах і фестивалях свідчать про високу художню якість діяльності колективу та його визнання в культурному просторі не лише Рівненщини, а й за її межами.

Таким чином, Клесівський народний аматорський хор є яскравим прикладом сучасного осередку народної культури, який через хорове мистецтво сприяє збереженню та розвитку українських національних традицій, слугуючи зразком для інших аматорських колективів України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що аматорські хорові колективи відіграють ключову роль у збереженні, популяризації та передачі українських національних традицій. Звернення до народної пісенної спадщини, залучення представників місцевої громади до музичної діяльності, а також активна концертна діяльність засвідчують важливість таких колективів у культурному просторі регіону.

Особливе місце у цій системі займають аматорські хори Рівненщини, історія яких налічує понад століття. Починаючи від діяльності хорових гуртків початку ХХ століття, які, попри заборони з боку польської влади, зберігали українську пісенну традицію у закритому середовищі, і до масового руху хор-ланок у повоєнний період, хорове мистецтво на теренах області стало засобом культурного самовираження та важливим інструментом формування національної самосвідомості. Прикладом є хор-ланка села Кураш, що у 1967 році стала лауреатом республіканського конкурсу, або виступ хор-ланки з села Сенчиці на сцені театру імені І. Франка в Києві.

Окрему цінність становить досвід Народного аматорського хору Клесівської селищної ОТГ Сарненського району, який є зразком стабільного функціонування хорового колективу в умовах сучасних викликів. Колектив, заснований понад чверть століття тому, не лише зберіг звання «народного», а й продовжує активно розвиватися, вдосконалювати вокально-хорові навички та оновлювати репертуар. Репертуарна політика хору засвідчує чітку орієнтацію на національну традицію, зокрема, в різні роки виконувалися обрядові, історичні, козацькі, жартівливі та патріотичні пісні, такі як «Ой як виорем нивочку», «Ой розвивайся та й сухий дубе», «Гей, соколи» та інші.

Особливістю роботи колективу є поєднання академічних методик навчання з адаптованими до аматорського рівня підходами, що забезпечує якісний виконавський результат навіть за умов відсутності професійної

музичної освіти в учасників. Важливе місце у роботі хору займає поступове засвоєння партій, увага до чистоти інтонації, ансамблевого злагодженого звучання, а також створення позитивної психологічної атмосфери під час репетицій і на виступах. Завдяки такій системній роботі колектив демонструє високий рівень виконання, бере активну участь у конкурсах, фестивалях, культурно-мистецьких заходах місцевого, обласного й всеукраїнського рівнів, здобуваючи численні нагороди.

Репертуар колективу, що включає обробки українських народних пісень, твори українських класиків і сучасних композиторів, відображає багатство та різноманітність національної музичної спадщини. У творчій діяльності колектив звертається до обробок українських композиторів – А. Авдієвського, В. Захарченка, А. Пашкевича, О. Стадника та інших, які підкреслюють зв'язок між фольклорними витоками та сучасною інтерпретацією.

Таким чином, діяльність Клесівського народного аматорського хору є прикладом того, як хорове мистецтво, навіть в аматорському форматі, може бути ефективним інструментом збереження культурної спадщини, формування національної самосвідомості та духовного єднання громади. Аматорські хори потребують подальшої підтримки на державному та місцевому рівнях як невід'ємна частина культурної політики України, зважаючи на їхній внесок у збереження нематеріальної культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна хорова капела Українського радіо:
<https://radiochoir.com.ua/istoriia-khoru.html>
2. Блощиневич А. Текстовий звіт аматорського народного хорового колективу МБК смт. Клесів за 2008 рік. – 2с.
3. Блощиневич А. Текстовий звіт аматорського народного хорового колективу МБК смт. Клесів за 2014 рік. – 2с.
4. Блощиневич А. Текстовий звіт аматорського народного хорового колективу МБК смт. Клесів за 2016 рік. – 2с.
5. Блощиневич А. Текстовий звіт аматорського народного хорового колективу МБК смт. Клесів за 2017 рік. – 2с.
6. Блощиневич А. Текстовий звіт аматорського народного хорового колективу МБК смт. Клесів за 2018 рік. – 2с.
7. Блощиневич А. Текстовий звіт аматорського народного хорового колективу МБК смт. Клесів за 2019 рік. – 2с.
8. Борецько Г. Творчий вклад Г. М. Катанаш у розвиток музичної культури Рівненщини // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. № 1 (20). С. 125–129.
9. Видатні особистості Клішківці: <https://bukportret.info/hotinskiy-rayon/kliskivtsi/vidatni-osobistosti-kliskivtsi/>
10. Володимир Хорт: <https://www.pisni.org.ua/persons/2819.html>
11. Волох О. Репертуарна палітра українських хорових колективів (на прикладі Галицького камерного хору) / Оксана Волох // Молодь і ринок. — 2019. — № 5. — С. 139-142.
12. Галицький академічний камерний хор: <https://galician-choir.com/about>
13. Городиська К. С. Національна заслужена академічна капела України "ДУМКА" за документами ЦДАМЛМ України (до 100-річчя від дня

- заснування) / К. С. Городиська // Архіви України. - 2019. - № 4. - С. 72-81. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2019_4_6.
- 14.Горох Г. С. Вокально-хорова ланка як явище у хоровому мистецтві II пол. XX століття (на прикладі Рівненщини) / Г. С. Горох // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. - 2014. - Вип. 20(1). - С. 84-89. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2014_20\(1\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2014_20(1)_18).
- 15.Гуральна С.С. Духовна творчість галицьких композиторів кінця XIX - першої половини XX століть в контексті літургійно-хорової практики регіону: дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Гуральна Світлана Степанівна; Львів. нац. муз. акад. ім. Миколи Лисенка. - Львів, 2019.– 389 с.
- 16.Заслужена академічна капела України «Трембіта»: <https://knpu.gov.ua/winners/trembita-derzhavna-zasluzhena-akademichna-khorova-kapela-ukrainy/>
- 17.Заслужена академічна капела України «Трембіта»: https://uk.wikipedia.org/wiki/Заслужена_академічна_капела_України_«Трембіта»
- 18.Історія української музики: Т. 1: Від найдавніших часів до середини XIX ст. / [авт. тому: Л. Б. Архімович, М. К. Боровик, Т. П. Булат та ін.] ; редкол. тому: М. М. Гордійчук (відп. ред.) [та ін.]. - Київ : Наук. Думка, 1989. – 446с. : іл.
- 19.Історія української музики. Т.3: кінець XIX – початок XX ст.. \ С.Й. Грица, М.П. Загайкевич, А.П. Калениченко та ін.; Редкол.тому: М.П. Загайкевич (відп.ред.) та ін. - К.: Наукова думка, 1990. – с. 314-339.
- 20.Климчук А. Розваги в житті рівнян крізь призму часу: бали, театри, кіно, цирк, данцінги // Вип. XIII., Ч. 2., 2015. – С. 25-27.
- 21.Лисак В. Ф. Святкова буденність українських селян у 1950 – 1960-ті рр. / В. Ф. Лисак // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Історія. - 2010. - Вип. 17. - С. 37-41. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2010_17_10.

- 22.Мазепа Т. Галицьке Музичне Товариство у культурно-мистецькому процесі XIX – початку XX століття : дис. ... докт. мист-ва: спец. 26.00.01. Київ, 2018. – 568 с.
- 23.Медведєва Н. Організаційно-педагогічні умови роботи аматорського хорового колективу. Педагогічні науки. Вип. 125. Кіровоград, 2014. С. 121–127.
- 24.Муніципальний камерний хор «Київ»: <https://kyivchoir.com.ua/kamernyj-hor-kyiv/>
- 25.Муніципальний камерний хор «Київ»: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Київ_\(хор\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Київ_(хор))
- 26.Народжений для музики та пісні. Олександр Олександрович Стадник (до 55-річчя від дня народження): мистецька розповідь / Комун. закл. «РОМЦ БКР» Черкас. райради; авт.-укладач Л.В. Воскобійник. – Черкаси: [б.в.], 2016. – 12 с.
- 27.Народний аматорський хор «Богущ» комунального закладу «Березнівський міський будинок культури»: <https://rocnt.com.ua/?p=5106>
- 28.Народний аматорський хор ветеранів праці «Патріот»: <https://mbkrivne.ucoz.net/index/patriot/0-12>
- 29.Народний аматорський хор «Горинь»: <https://mpkrivne.com.ua/groups/24-narodnij-amatorskij-hor-gorin>
- 30.Народний аматорський хор комунального закладу «Радивилівський міський будинок культури»: <https://rocnt.com.ua/?p=3669>
- 31.Народний хор «Верес»: <https://veres.yolasite.com/history.php>
- 32.Національна заслужена академічна капела України «Думка»: <https://dumkacapella.com.ua/uk/pro-nas/istoriia>
- 33.Національний заслужений академічний український народний хор України ім. Г. Верьовки / І. В. Курилів // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. – Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-70899>

34. Нестеренко Василь (композитор):
[https://uk.wikipedia.org/wiki/Нестеренко_Василь_\(композитор\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Нестеренко_Василь_(композитор))
35. Павлюченко П. Г. Особливості репертуару українського народного хору під керівництвом Григорія Верьовки / П. Г. Павлюченко // Молодий вчений. - 2018. - № 2(2). - С. 547-549. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_2\(2\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_2(2)_27).
36. Пашкевич Анатолій Максимович / В. Т. Поліщук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2024. – Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-884705>
37. Пиж'янова Н. Дослідження процесу поширення Середньонаддніпрянської виконавської традиції гуртового співу (на прикладі Охматівського хору). Народознавчі зошити. 2019. № 6 (150). С. 1591-1597.
38. Пиж'янова Н. Заснування Охматівського сільського хору Порфирія Демуцького / Н. Пиж'янова // Народознавчі зошити (серія мистецтвознавча). — Львів, 2014. — № 6. — С. 1581—1585.
39. «Позитивний Клесів», допис від 17 листопада 2020 року: <https://www.facebook.com/groups/klesiv/posts/1565198757013186/>
40. Пономаренко М. Становлення та розвиток самодіяльного виконавства на Рівненщині (хор та вокальне мистецтво) / М. Пономаренко. – Рівне, 1993. – 55 с.
41. Пучко-Колесник Ю. В. Діяльність диригента-хормейстера як соціокультурний феномен / Ю. В. Пучко-Колесник // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. - 2013. - № 3. - С. 132-136. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkkm_2013_3_33
42. Романюк Л. Б. Діяльність товариств у контексті розвитку хорової культури Західної України другої половини XIX – першої половини XX століть. Влоцлавек, 2021. Synergetic paradigm of Ukrainian choral culture: collective monograph / reviewers: Karas H. V., Dutchak V. H., Serhaniuk L. I., Romaniuk L.

- В., Miziołek J. Wloclawek, Poland: Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021. С. 125–150.
43. Садовенко С. М. Хорове мистецтво України як багаторівневий соціокультурний феномен в контексті історичного процесу. Культура і сучасність : альманах. 2022. № 1. С. 48–55.
44. Сайт Клесівської громади: <https://klesivska-gromada.gov.ua/news/1528122355/>
45. Сенченко Л. Авторський збірник статей з проблем хорознавства / Л.І. Сенченко. – Мукачево: МДУ, 2018. – 310 с.
46. Скопцова О. М. Новаторська діяльність Г. Верьовки як фундатора професійного народного хорового виконавства України / О. М. Скопцова // Молодий вчений. - 2017. - № 11. - С. 670-673. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_165
47. Сльота Іван Михайлович:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Сльота_Іван_Михайлович
48. Спіркіна, О. (2018). Роль аматорських творчих колективів у формуванні національного відродження Черкаського краю в перше десятиріччя незалежності України. Емінак: Науковий щоквартальний журнал, 3 (1 (21)). С. 84-88
49. Степурко В. І. Аналіз музичних творів: навчальний посібник. Київ: НАКККіМ, 2020. – 140 с
50. Столярчук Б. Маловідомі сторінки життя та творчості фольклориста Юрія Цехміструка // Нова педагогічна думка. 2015. №2 (82). С. 174-178.
51. Столярчук Б. Незабутні постаті хорового мистецтва Рівненщини. Збірник нарисів. – Рівне : видавець О. Зень, 2010. – 248 с.
52. Ткач Ю. Академічний хор імені П. Майбороди українського радіо. Режим доступу: <https://ukr.radio/Acadchorus>
53. Торчик Віктор Григорович: <http://lib.sowa.com.ua/InPor/top4uk.htm>
54. Українська духовна музика: нариси з історії української духовної музики. Навчальний посібник для студентів педагогічних вишів. Донбаський

- державний педагогічний університет. Режим доступу:
<https://ukrspiritmuz.net.ua/pages/5.html>
55. Уманець О. В. Музична культура України другої половини ХХ століття : навч. посіб. / О. В. Уманець. – Харків : Регіон-інформ, 2003. – 187 с.
56. Управління культури і туризму виконавчого комітету Рівненської міської ради / Комунальний заклад «Міський Будинок культури»: <https://cultural-city.rv.ua/index.php/cultural-institutions/mskij-budinok-kulturi.html>
57. Ферендевич М. Виконавська діяльність чоловічих співочих товариств Львова 1900-1939 років/М.В.Ферендевич// Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Зб. наук. праць: наук. зап. Рівненського державного гуманітарного університету. У 2-х т. – Вип. 16. – Рівне: РДГУ, 2010. – Т. 1. С.36-44.
58. Фурдичко А. О. Пісенна народна культура як засіб збереження національної ідентичності / А. О. Фурдичко // Культура і мистецтво у сучасному світі. - 2015. - Вип. 16. - С. 68-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2015_16_11.
59. Хоровий колектив «Чорнобривці»: https://goschakit.at.ua/index/khorovij_kolektiv_chornobrivci/0-41
60. Шуль-Бевська І. Діяльність аматорських хорових колективів у Західному Поділлі (кінець ХІХ – перша третина ХХ століття) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Національної музичної академії України імені Петра Чайковського. Сер. Мистецтвознавство. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. № 2 (14). С. 47–51.

Нічка та ясна зорями світила!

Оброб. Марини Симонович

Слава в го-рі! Мирна зем-лі! В людях доб-ра во -

ля.

1. Ніч - ка та яс - на - я
2. В сій-ві ве - ли - ко - му

В лю-дях - во - ля, доб - ра - во - ля. м..

зо-ря-ми сві-ти - ла, у Вифле-є - мі. Пре-чис-та Ді - ва
пас-ту-хам у по - лі Анг-ел з'я-ви - вся. Він сповістив, що

м..

Си - на на - ро - ди - ла в яс - лах на сі - ні.
вВер-те-пі у - бо - гім Спас на-ро-ди - вся. Спі-вай-мо:

П-в.

Сла - ва Бо - гу, сла-ва на ви-со-ті, на зем - лі мир

17 мир спо-кій на - го - рі. на зем - лі
 спо - кій. Слава в го-рі, мирна зем-лі,
 Сла-ва на го - рі, мир на зем-лі,
 20 в людях добра во - ля. 1. 2.
 ля. В лю-дях во - ля, доб - ра во - ля.
 В лю-дях - во - ля, доб - ра - во - ля.
 21 3. Спов - не - ні ра - діс - тю до хлі-ва по - біг - ли,
 4. Ми, та - кож, сер - цем до я - сел при - па - ді - мо,
 26 до я-сел впа - ли. Сла - ву од-но - му но - ворожден-но - му
 Хрис-та ві-та - ймо! Йо - му од-но - му, Бо - го - ві Свя-то - му
 30 Бо - гу від-да - ли. П-в.
 Пок - лін від-да - ймо! Спі-вай-мо: Сла - ва Бо - гу,

33

сла-ва на ви-со-ті, на зем-лі мир спо-кій.

36

на-го-рі, на зем-лі, Φ
Слава в го-рі, мирна зем-лі, в людях добра во-
сла-ва на го-рі,

39

1. 2. 3. П-в. 2р.
ля. В лю-дях во-ля, доб-ра во-ля. ля. Спі-вай-мо:
В лю-дях - во - ля, доб - ра - во - ля.

43

3. Fine
в лю-дях доб-ра во-ля!

ДОДАТОК 2

Музыка Б.Тимокинського

ВПИНДЪЛОЖ, ДЪЛОЖ, ДЪЛОЖ

233

He - ci HAM

no bir - na

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

301

302

303

304

305

306

307

308

309

310

311

312

313

314

315

316

317

318

319

320

321

322

323

324

325

326

327

328

329

330

331

332

333

334

335

336

337

338

339

340

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363

364

365

366

367

368

369

370

371

372

373

374

375

376

377

378

379

380

381

382

383

384

385

386

387

388

389

390

391

392

393

394

395

396

397

398

399

400

401

402

403

404

405

406

407

408

409

410

411

412

413

414

415

416

417

418

419

420

421

422

423

424

425

426

427

428

429

430

431

432

433

434

435

436

437

438

439

440

441

442

443

444

445

446

447

448

449

450

451

452

453

454

455

456

457

458

459

460

461

462

463

464

465

466

467

468

469

470

471

472

473

474

475

476

477

478

479

480

481

482

483

484

485

486

487

488

489

490

491

492

493

494

495

496

497

498

499

500

501

502

503

504

505

506

507

508

509

510

511

512

513

514

515

516

517

518

519

520

521

522

523

524

525

526

527

528

529

530

531

532

533

534

535

536

537

538

539

540

541

542

543

544

545

546

547

548

549

550

551

552

553

554

555

556

557

558

559

560

561

562

563

564

565

566

567

568

5

234

59

A. C. T. B.

57

A. C. T. B.

55

A. C. T. B.

53

A. C. T. B.

51

A. C. T. B.

49

A. C. T. B.

47

A. C. T. B.

45

A. C. T. B.

43

A. C. T. B.

41

A. C. T. B.

39

A. C. T. B.

37

A. C. T. B.

35

A. C. T. B.

33

A. C. T. B.

31

A. C. T. B.

29

A. C. T. B.

27

A. C. T. B.

25

A. C. T. B.

23

A. C. T. B.

21

A. C. T. B.

19

A. C. T. B.

17

A. C. T. B.

15

A. C. T. B.

13

A. C. T. B.

11

A. C. T. B.

9

A. C. T. B.

7

A. C. T. B.

5

A. C. T. B.

3

A. C. T. B.

1

A. C. T. B.

59

A. C. T. B.

57

A. C. T. B.

55

A. C. T. B.

53

A. C. T. B.

51

A. C. T. B.

49

A. C. T. B.

47

A. C. T. B.

45

A. C. T. B.

43

A. C. T. B.

41

A. C. T. B.

39

A. C. T. B.

37

A. C. T. B.

35

A. C. T. B.

33

A. C. T. B.

31

A. C. T. B.

29

A. C. T. B.

27

A. C. T. B.

25

A. C. T. B.

23

A. C. T. B.

21

A. C. T. B.

19

A. C. T. B.

17

A. C. T. B.

15

A. C. T. B.

13

A. C. T. B.

11

A. C. T. B.

9

A. C. T. B.

7

A. C. T. B.

5

A. C. T. B.

3

A. C. T. B.

1

A. C. T. B.

ДОДАТОК 3

Козацькому роду нема переводу

Jerry Heil
аранж. для хору Олег Пилип

♩=90

C.
 A.
 T.
 B.

Ко-заць - ко-му ро - ду не - ма пе-ре во - ду!

О - та - ман, о - та - ман. О - та - ман, о - та - ман,

5

Не - ма рів - ні ко - за - кам, що йдуть за сво - бо - ду! Ко - заць - ко-му ро - ду

о - та - ман, що за сво - бо - ду. О - та - ман,

8

не - ма пе-ре во - ду! Не - ма рів - ні ко - за - кам, що йдуть за сво - бо - ду!

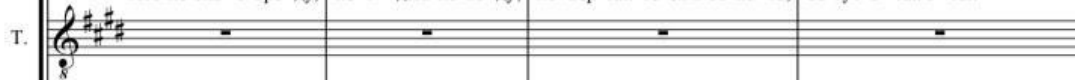
о - та - ман, о - та - ман, що за сво - бо - ду.

2

11

C. О- та..о-та-

A. Хто не зна-є бро-ду, не і-дїть по во-ду, по вер-тай-те-ся в бо-ло-то, бо тут о- та..о- та..

T.

B. Хто не зна-є бро-ду, не і-дїть по во-ду, по вер-тай-те-ся в бо-ло-то, бо тут о- та..о- та..

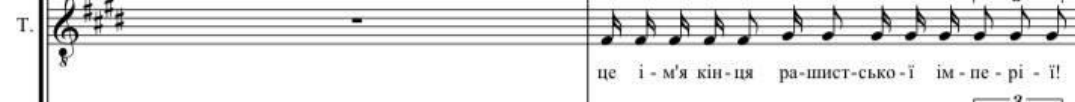
15

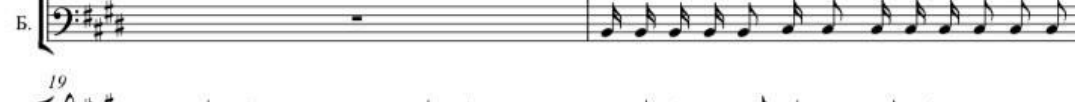
 ман За-луж-ний, во-є-во-да труш-ний, У-краї-ні Бо-гом да-ний! Пе-клом ра-ші су-дже-ний!

17

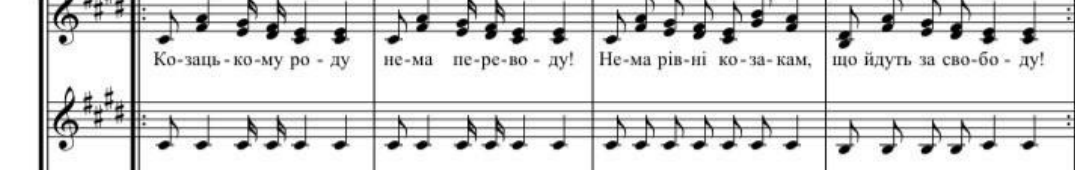
C. О- та.. о- та-ман За-луж-ний Ва-ле-рій-це і-м'я кін-ця ра-шист-сько-ї ім-пе-рі-ї!

A. О- та.. о- та-ман

T.

B. це і-м'я кін-ця ра-шист-сько-ї ім-пе-рі-ї!

19

 Ко-заць-ко-му ро-ду не-ма пе-ре-во-ду! Не-ма рів-ні ко-за-кам, що йдуть за сво-бо-ду!

 О- та-ман, о- та-ман, о- та-ман, що за сво-бо-ду.

Засвіт встали козаченьки, справдилось повір'я.

Освітило шлях за нььку чумацьке сузір'я.

Дзвонить у дзвони Іуда, на міді окалина

Б'є себе у пусті груди, а його міст спалено!

23

4

Т. А наш рід був, є і бу - де і вчо - ра, і зав - тра!

Б.

29

С. Нам на не - бі ха - рак - тер - ник за - па - лю - є ва - тру.

А.

32

С. Ко-заць - ко-му ро - ду не-ма пе-ре-во - ду! Не ма рів-ні ко-за-кам, що йдуть за сво-бо - ду!

А.

Т. Ко-заць - ко-му ро - ду не-ма пе-ре-во - ду! Не ма рів-ні ко-за-кам, що йдуть за сво-бо - ду!

Б.

36

4

Ко-заць-ко-му ро-ду не-ма пе-ре-во-ду! Не-ма рів-ні ко-за-кам, що йдуть за сво-бо-ду!

4

Ко-заць-ко-му ро-ду не-ма пе-ре-во-ду! Не-ма рів-ні ко-за-кам, що йдуть за сво-бо-ду!

4

Ко-заць-ко-му ро-ду не-ма пе-ре-во-ду! Не-ма рів-ні ко-за-кам, що йдуть за сво-бо-ду!

4